

אונקלוס

ויקרא יט קדשים שלו

אֶתְהוֹנוּ: כִּי לֹא תִכְבְּדוּן עַל דְּמָא
 לֹא תִנְחָשׁוּן וְלֹא תַעֲוֹנוּ: כִּי לֹא
 תִקְפּוּן פְּאָתָא דְרִישְׁכוֹן וְלֹא
 תִחַבְּל יֵת פְּאָתָא דְדַקְנָךְ: **לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנוּ: כִּי לֹא תִקְפּוּ פְּאָת רִישְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת**

רש"י

לשמור הבעתחתי: (כו) לא תאכלו על הדם. להרצה פנים מדרש"י בסנהדרין (ס"ג), (אזהרה) שלא יאכל (מנשר) קדשים לפני זריקת דמים, ואזהרה לאוכל מבהמת חולין ערס* שתלא נפשה"י, ועוד הרצה (ח"ס): לא תנחשו. כגון אלו* המנחשין בחולדה ובעופות, פתו* נפלה מפיו"י, לצי הפסיקו בדרך (ח"כ - סוכי ס"ה): ולא תעונו. לשון עונות ושטות, שאומר יום פלוני יפכה להחיל מלאכה"י, שעה פלונית קשה ללאת (שס - שס): לא תקיפו פאת ראשכם. זה המשוה לדעיו לאחורי אזניו* ולפדחתו (ח"כ - מכות כ"ג), ונמלח הקף ראשו עגול סביב"י, שטל אחורי אזניו עקרי שעריו למעלה

שינוי נוסחאות * עד * קודם * אות * שתי נפלה מפי * אונ.

לקט בהיר

לכס ברכה עד בלי די (בא"י): צו) וכולם קרוצים לפשטו שכולם נכנסו במשמעות לא תאכלו על הדם, שפירושו כמו לא תשחט על המזך דם זבחי (שמות ל"ד כ"ה) בעוד החמץ קיים, לא תאכלו בעוד הדם קיים, שעדיין לא נורק או עדיין לא ילא מגוף הנשחט וכו' שלא אמר לא תאכלו דם (רשב"א פ"ק דברכות): צו) אזהרה זו שייך אפילו כבר נשחט רוב שנים בבהמה ורוב א' בעוף, כל עוד שהבהמה מפרכת, אבל עד שלא נשחט כראוי הוא אבר מן החי ואזהרתו לא תאכל הנפש עם הנשר (רא"ם): צח) לשון רש"י בגמ': צריך לדאוג היום מהחוק, לצי הפסיקו שהיה הולך ממזרח למערב והלצי הולך מצפון לדרום והפסיק דרכו עכ"ל, פי' כל שנתן סימן ואין בו שום טעם שהסימן יחייב את הדבר לצוא הרי נכנס בכלל יחוש, אבל אם יש טעם בסימניו, כגון אליעזר עבד אברהם, וכמו שכתב רש"י שם שהסימן מורה שהיא גומלת חסדים וראוי שתכנס בביתו של אביה, פשוט הוא שאין זה יחוש (ג"א), ועוד שהלא מן הקב"ה שאל וחקן שידעו ע"י סימן זה, וכמו שפירש רש"י שם (ב"ב): צט) גם זה הוא כמו שכתבנו בדיבור הקודם, שאם יש לו סיבה וטעם נכון על אותה עונה ויום ושעה אין בו משום לא תעונו, ופשוט הוא: ק) לשון הכתוב צריך מיקון, שאמר לא תקיפו פאת ראשכם, והוא מקיף את

אור החיים

היה ממחין עד ליל שבת קודש היה מקדש על היין, וזה הוא סוד דבריהם ז"ל שאמרו (סנהדרין ל"ח): אדם מושך בערלתו היה זו היא ערלתו"י, והוא מה שאמר הכתוב סמוך לאזהרת וערלתם ערלתו לא תאכלו פירוש מפרי ערלה, על הדם פירוש על סיבת הדם, כי זו סיבה לכל שפיכות דמים דם אדם ודם זרעיותו, ויש לך לדעת כי סיבת הערלות ועקרים זה מקורם שזולת חטא אדם לא יהיה ערלה בעולם לא של צומח ולא של בעלי חיים: **בז. לא תקיפו וגו'.** בהקפת הראש אמר לשון רבים ובהשחתת הזקן לשון יחיד. לומר שישנו בצאצאת לא תקיף הגם שאינו בצאצאת לא תשחית, כגון מי שעדיין אין לו חתימת זקן, שלא

תאכלו על הדם, רמז הכתוב שלא יהיה סיפוקו במאכלו על סיבת הדם שהוא גשם האדם ותכונתו אלא לתכלית המושכל הרמוז בעץ מאכל. וסמך לזה ג"כ מלות לא תנחשו, כי תכלית תכלית הדם הוא חלק הנחש"י, בצוד (ישעי' ס"ה) ונחש עפר לחמו, והוא אוכל כל גשם האדם עד כלותו, והוא אומרו ולא תעונו ע"ד אומרו (איוב ז') כלה עין וילך כן יורד שאול לא יעלה, ופסוק זה מדבר בהולך אחר המורגש להרצות חלב ודם: **כו. לא תאכלו על הדם.** סמך הכתוב מלוא זו למלוא ערלה, לרמוז מה שאמרו ז"ל (מדרש תלפיות) כי אדם הראשון חטא בתכלית עץ הדעת קודם זמן התירו שהוא בחינת ערלה, שאם

אור בהיר

ק) פי' כשאוכל לתכלית הדם והגוף נותן צוה כח לנפש שהוא הק"מ, וזה פי' לא תנחשו, לא חמץ חילך לנפש, וכן לא תעונו, לא חמץ אכילתכם לענן שהוא הגוף. קא) ואינו כפשוטו.

ז"ל. ב"א ג"א - י"ב
 (בזמן איסור אכילת קדש ג"א ב"א)

טעמה לבידי שהר"י

(ד) שאין מברין על הרוגי בית דין וכו', וסנהדרין שהרגו וכו'. מנזר שם גם כן נגמרה סנהדרין ס"ג ע"א, ופקקה הר"מ פ"ג מסנהדרין ה"ד דלסור מממת לאו זה אלא דלין לוקין. ועיין שם בה"ה מהש"ס דמועד קטן י"ד ע"ב, דדוקא לאחר הריגה אסורים לאכול לכל קודם הריגה מותרים לאכול. והנה הר"מ כתב שם בלשון אסורים לאכול כל אותו היום, משמע דוקא אכילה דהיינו כזית ככל איסורין שבתורה, ונגמרה דין מנזר בלשון אין עושהו כל אותו היום, וכן מצינו הרב המחבר בלשון זה, משמע דאפילו טעימה בעלמא. ובאמת איני מניין מנלה להש"ס זה, כיון דנראה דלאו אסמכתא הוא, אס כן כיון דגזירת הכתוב הוא אפשר דדינו ככל איסורין שבתורה, ו"ע קאמ"ט.

→

טעדת הבראה

ודין דלין מנזרין, עיין רש"י סנהדרין שם ד"ה שאין, שאין מנזרין ברחובות של עיר א"ת האבליים, [משמע דדוקא] משום כבוד א"ת אסרה תורה, אבל סעודת הנראה גופא אפשר דלין איסור צניעות, ואף דלינו חייב דבהר"ג פ"ד אין נוהגים אפילו [שם ה"ו], אבל בר"מ שם ה"ד לא מצינו רק דלין מנזרין, ואין חילוק בין ברחוב ובין צניעות, ו"ע קאמ"ט.

→

טעמה לבידי החפ"ה

(ה) [ה] ושלא יטעום אדם כלום עד שיחפלה. מדברי הרב המחבר נראה דזה איסור דלורייתא וכלל בלאו הוה, ונגמ' סנהדרין אין מנזר דבר זה רק בנדרות י" ע"ב ועיין שם בתלמודי רבינו יונה [ה] ע"א מדפי הר"י [ה] ושאר אחרונים, נראה שהוא רק דרצון וקרא אסמכתא. ובאמת לשיטת רוב הראשונים דמפילה דרצון א"כ אין כאן לאו, דכל עיקר המפילה היא דרצון, אך להר"מ פ"א ממפילה ה"א דמפילה דלורייתא, אפשר לומר דזה הוה גם כן דלורייתא ולא אסמכתא. אך בר"מ שם פ"ו ה"ד לא הויכר שזה בכלל לא תאכלו על הדם, נראה גם כן מדבריו דהוה אסמכתא. ובש"ס שם מנזר גם כן דלסור לאכול ולא בלשון טעימה, ובדברי הר"מ מנזר אף טעימה אסור, וכן כאן בדברי הרב המחבר, אף לדברי שנקבל בלאו הוה כתב גם כן לשון טעימה ו"ע קאמ"ט, ועיין שו"ע אור"ח סי' פ"ט ס"ג ובאחרונים. ונכח המחבר בנראה [מ"ג] שם שמי דיעות לענין מפילה, דעה הר"מ והרמב"ן, וכלל מקום שאין הכרע נוטה יותר לדעת הר"מ כידוע. עיין בטורי זהב אור"ח סי' קס"ו ס"ק ז', ועיין גמ' ברכות מ' ע"א ובגטין ס"ב ע"א, ו"ע קאמ"ט. טוב ראיתי בקפ"ר דרבי יוסף באור"ח סי' קס"ו [אות ה'] שהר"ג שם זה על ה"ט"ו, ועי"ש מה שפירק, ושם הבאתי מחלוקת א"ת טעימה אסור קודם המפילה או לא, אך א"ת נאמר שהוא

דלורייתא ממילא כל טעימה אסור מטעם חיי שיעוריי — קומץ מנחה.

ול"ג ע"ב. ומלמתי בנפשות שור סי' י"ג [מק"ה] שעמד בזה והקשה להר"מ מנלן דדגים ומגדים מותר לאכול קודם שחלל נפשו, עיין שם שכתב דמשמע דמותר דלין חיותם חשוב. ולפי זה אפשר דנפשות עונבים על לאו זה גם כן אף דלין איסור חל על איסור, רק לקוננו בין רשעים גמורים, כמו שהבאתי לעיל. או דנפקא מינה א"ת אסור על ענינו בקונס א"ת שאסרה התורה קודם שחלל נפשה, א"ת הם בכלל אסור לו ג"כ בהנאה, וא"ל לאו שרי [בהנאה], ואין כאן מקומו. ונפקא מינה כוונת מנזר בדברי הפרי מגדים כמה פעמים, ע"ש.

צירוף גידים ועשומ

ובראה לי פשוט, דאף לפי מה שכתבתי לדעת הר"מ גם כן הלאו הוא משום למא דלצר מן החי, מ"מ תולדי אינו עובר על הלאו א"ת אלא א"ת שאין צנצרו כזית רק בצירוף גידים ועשומות, דרק בא"ת מן החי דינא הכי ולא בשאר איסורים, ונפרט לדברי התנאים שור [הנ"ל] דהתורה אסרה דחיותם חשוב ולא משום א"ת מן החי, תולדי אינו עובר על הלאו תעשה רק כזית בשר שא"ת איסורים שבתורה, כן נראה לי פשוט.

מלכות באכילה קודם קריק

(ג) [א] לאוכל בשר קדשים קודם זריקת הדם. כן הוא גם כן בסנהדרין שם, והמרסיס [בעין משפט] הרשים בר"מ פ"א ממעשה הקרנות ה"ד, ובאמת שם מנזר דין זה בר"מ, אך לא מלאו הוה רק מלאו לא מולל וגו' [בדברי י"ב, י"ז] ולוקין על לאו זה, והוא מסוגיא דמכות י"ז ע"א. ועיין רש"י שם ד"ה לפני זריקה, שכתב שאין אזהרה מפורשת לפני זריקה רק איסור עשה ודע וצריך ישפך והדר והבשר תאכל, ולפי גמרותיו איכא לאו רק דלין לוקין. והנה בסוגיא דמכות שם יש להאריך הרבה בזה, ואי"ה נפרשת ראה [ריש מלוה תמ"ח] יבאר. והנה אף דמנזר בסנהדרין שם דעל כולם אין לוקין, היינו משום הלאו הוה, רק משום לאו המיוחד. והר"מ לא הביא כלל הלאו הוה, כיון דלין לוקין אין נפקא מינה, אף דנכמה מקומות מביא הרבה לאוין אף דלין לוקין לחומר האיסור, כגון פ"א מגולה ה"ב דהגול עובר על ששה לאוין, ובפ"ו מגניבה ה"א דהגול קרקע צנכין ישראל עובר משום שני לאוין לא תגול ולא תסיג, ושם אין לוקין דהוי לאוין הנימן למשומין, זה דוקא א"ת על כולם אין לוקין מביא זה לחומר האיסור, אבל א"ת על לאו אחד לקי אין לריק להביא השני שאין לוקין. ובה מיושב מה שדקדקתי לעיל [מלוה רמ"ה אות א'] על הר"מ בכלאים פ"א ה"א שאלו הביא הלאו דלא תסיג, עיין שם, כיון דלין לוקין, אך על הרב המחבר קשה, דכאן מביא זה אף דלין לוקין והוה ליה שם גם כן להביא זה, ולקמן [מלוה תמ"ח] מביא הרב המחבר דלוקין על לאו זה, ומנזר

בו אזהרה לאוכל מבהמה קודם שתצא נפשה. וכן (ג) לאוכל בשר קדשים קודם זריקת הדם, וכמו שאמרנו [שם] לא תאכלו הבשר ועדיין דם" במזרק. וכן למדו ממנו (ד) שאין מברין על הרוגי בית דין.

וכן סנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כלום כל אותו היום, [ה] ושלא יטעום אדם כלום עד שיתפלל, וכן אזהרה לבן סורר ומורה כמו שאמרנו.

משרשי המצוה, לפי שרוב חטאות בני אדם יעשו בסבת ריבוי האכילה והשתיה, כמו שכתוב [שם ל"ב, ט"ו] וישמן ישורון ויבעט, וכן שמנת עבית כשית ויטוש אלוה עשהו [שם], וכן אמרו זכרונם לברכה [ברכות ל"ב ע"א] מי גרם לך שתבעטי בי, כרשינין שהאכלתיך, ודרך כלל אמרו [שם] מלא כריסא וני בישא, כלומר אחר מילוי הכרס יבוא בן אדם לעשות חטאים רעים.

והענין הוא לפי שהמזונות הם עיסת החומר, וההתבוננות במושכל וביראת אלהים ובמצוותיו היקרות היא עיסת הנפש, והנפש והחומר הפכים גמורים כמו שכתבתי בראש הספר, ועל כן בהתגבר עיסת החומר תחלש קצת עיסת הנפש. ומזה השורש היו מן החכמים זכרונם לברכה שלא היו נהנין במזונות רק למה שצריך להחיות נפשם לבד, וכמו שכתוב [משלי י"ג, כ"ה] צדיק אוכל לשובע נפשו.

ועל כן תמנענו תורתנו השלימה לטובתנו מהרבות באכילה ושתייה יותר מדי, פן יתגבר החומר על הנפש הרבה עד שיחליאה ויאבד אותה לגמרי, ולכן להרחיק הענין עד תכלית הוזהרנו על זה בעונש חזק, והוא עונש המיתה, זהו הנראה לי בענין.

והוזהר האדם על זה בתחילת תוקף חום בחרותו ובראשית בואו בחיוב שמירת נפשו, והם שלשה חדשים הראשונים משהתחיל להביא שתי שערות עד שיקיף כל הגיד. ומאותו הזמן יקח מוסר לכל ימיו, כי מהיות דבר המזון ענין תמידי באדם אי אפשר לו זולתו לא חייבתו התורה עליו בכל עת, רק שחורו מוסר" בזמן אחד להועיל לו לכל הזמנים.

ט. הקרבנות. י. אין אוכלין טעדת הבראה על הרוגי כ"ד. יא. כמ"ש בברכות י" ע"ב, לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. יב. ואני תמה דאיכא עד שינגבו משל אביו למה, וכן שאר התנאים המבוארים לקמן [מנחות צבא רב]. יג. מייסרתו בעת השחר, בעת ידותו. ע"פ משלי י"ג, כ"ד.

בר"מ נה"ל מעשה הקרנות שם. דלורייתא ממילא כל טעימה אסור מטעם חיי שיעוריי — קומץ מנחה.

(א) ה"ט"ו מתיר טעימה לפני התפילה ואוסר רק אכילה, ואילו בגמ' אמרו אסור לטעום וכו'. (ב) כ"ה בתוס' שבעות כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי ורמב"ם מאכ"א פ"ד ה"ב. אולם במהר"ם חלאהו פסחים מ"ד ע"ב משמע דס"ל שרק חצי וית אסור מהתורה, ופחות מזה לא הוי בכלל איסור ח"ש. ועיין פ"י המיוחס לרמ"ה כדמות י"ח ע"ב ושר"ח אבני נור אור"ח סי' שצ"ו.

(ח) כיוון לחוט' הרא"ש סנהדרין שם. ועי"ש ובשפת אמת ובחיים י"ג ע"א דכשם שאסור לאכול קודם הקטרת אימורין, ה"ה דאסור לאכול קודם שפרכת שיריים, ובה מייירי הפסוק לא תאכלו על הדם. וכ"כ המשך חכמה כאן [י"ט, כ"ו] בשם חתנו. (ט) לכאורה י"ל דאסור משום חיי שיעור כמו ש"כ בקומץ מנחה לענין תפילה סוף אות ח'. (י) אולם הרא"ה ברכות י' ע"ב מפרש דאיסור זה הוא משום שחפילה מהתורה.

8
Eliezer ben Joel, 14-16, of Bonn, 12th/13th cent.

ספר ראבי"ה

הוא

אבי העזרי

לרבינו אליעזר ברבינו יואל הלוי ז"ל

כרך ראשון

ברכות נדה שבת עירובין

א - תי"א

יר"ל בהגהה מחודשת מתוך כת"י

עם הגהות והערות

על ידי

דוד בהגאון ר' שריה שליט"א דבליצקי

בני-ברק חס"ה

לידע מה מבקשו ומצאו שהפליג אף הוא מפליג.

כח

[ט ע"ב] א"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי. פ"י אע"פ שלא מצינו יותר אלא זאת הפרשה, הכי קאמר כל פרשה שמענין התחלתה סיומה חביבה עליו כגון יענך ה' ביום צרה וגו' (תהלים כ) במ[א]י מסיים המלך יענינו ביום קראינו". ובשותר טוב (שם) אמרי' המזמור הזה ראשו בענייה וסופו בענייה.

כט

[י ע"ב] אמר ר' יוסי בר' חנינאי לעולם אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל. ולא מיירי בעלייה דהא כתיב בדניאל (ו יא) וכוין פתיחן ליה בעלייתה וגו' אלא ע"ג כסא וכיוצא בו כדמוכח בברייתא. והמתפלל צריך שיכוין את רגליו שנאמר (יחזקאל א ז) ורגליהם רגל ישרה. וגרסי' בירושלמי בריש פרקין זה שהוא עומד ומתפלל צריך להשוות את רגליו ר' לוי ור' סימן חד אמר כמלאכים שנאמר רגל ישרה שהמלאכים אין להם קפצין וחרונה אמר ככהנים שנאמר (שמות כ כו) לא תעלה במעלות וגו', שהיו מהלכים עקב בצד גודל וגודל בצד עקב, פ"י כאשר שם בעבודתן הילוכן בשוה כן עמידתן בתפלה ומיהו בתפלה לא הוי עקב בצד גודל אלא זה אצל זה.

ל

→ **ז** ואסור לאדם שיאכל קודם שיתפלל וכן נמי לשתות. ונ"ל כ"א דוקא מידי דמשכר, מדקא

וטור סי' פט [וכ"פ בשו"ע ס"ג] ובתשב"ץ סי' רג [ובהגהת ר"פ שם פליג דאפילו מים אסור לשותות דכיון דממלא נפשו ממה שהוא צריך אחרי שנתגאה קרינן ביה] ובמרדכי ר' כג ובא"ח הלי' תפלה סי' טו ובאבודרהם סדר ק"ש שעל המטה ובאגודה סי' כב. ובאו"ז ח"א סי' קח כתב דדוקא יין ודבש ושכר שיש בהם גאות אבל מים שאין בהם גאות ל"כ וכן ראיתי מורי רבינו אבי העזרי ששתה מים בשתר קודם התפלה. וכן בפסקי ריקנטי סי' טו וזכר היה מעשה ברבינו אבי

דהו קרו בתר תלת שעין בעא ר' אחא ממחי בידיהון א"ל ר' יוסי ולא כבר קראו אותה בעונתה כלום קורין אותה אלא כדי לעמוד מתוך דברי תורה לתפלה א"ל"י מפני ההדיוטות שלא יהו אומרים בעונתה הן קורין אותה. ונ"ל דההדיוטות נמי ידברו בנתיים אם ישהו בנתיים כלום".

כו

תנן בפ"ק דשבת (ט ע"ב) מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה, ופירשתי בתשוב[נ]ת התם בסימן תתקס"ט. ובירושלמי מפרש הכא (פ"א ה"ב ז ע"ב) ק"ש דבר תורה וזמנה קבוע ורק ג' פסוקים הראשונים צריכין כוונה הילכך מצי מכוין (מר) כשמפסיקין משא"כ בתפלה. תני כותבי ספרים ותפילין מפסיקין לק"ש ולא לתפלה, ור' חנניא פליג ואמר דמפסיקין גם לתפלה ולתפילין ולשאר מצות שבתורה, ומסיים ולא מודה ר' שמעון בן יוחי שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב, ומשני שינון מפני שינון אין מבטלים אבל מפני מעשה מבטלים שהלומד שלא לעשות נוח לו שלא נברא. ובגמרא דידן (שבת יא ע"א) אמרינן שדווקא כגון רשב"י שתורתו אומנותו אבל אנן מפסיקין גם לתפלה.

כז

ירושלמי (פ"א ה"א) שלש תכיפות הן וכו', ולקמן איתא נמי במכילתין בגמרא דידן (מב ע"א), וחדא מינייהו גאולה לתפלה וכל הסומך גאולה לתפלה אין השטן מקטרגו באותו היום וכל שאינו סומך דומה לאוהבו של מלך שבא והרתיק על פתחו של מלך יצא המלך

שעות, ע"י הגמ"י פ"א מהלי' ק"ש הג' ט. יו. בכי"א 'אלא' ובכי"ל לא ברור. יח. פירוש, אם לא היינו חוששים שידברו בין ק"ש שבעונתה לתפלה, לא היו צריכים לחזור ולקרות כדי לעמוד וכו', וכשם שלענין סגל"ח אין שתיקה מפקת כן גם לענין לעמוד מתוך. יט. וכ"פ תוס' כאן. כ. משום ראב"י. ודרכו של רבינו לקצר בשמות. [נהגירסא 'לעולם' בסרע"ג סי' מז ומחז"ו סי' לב ואו"ז סי' ק ועוד]. כא. הובא בלשונו בהגמ"י פ"ו מהלי' תפלה הג' ד ובקצרה ברא"ש סי'

דריש ליה מואותי השלכת אחר גויך (מ"א יד ט) אמר הקב"ה לאחר שנתגאה זה קיבל עליו עול מלכות שמים, ובמים לא שייך גיאות, וכן משמע בפ' הדרב"ל. קיי"ל כבית הלל דאמר כל אדם קורין כדרכן בין עומד ובין יושב בין מוטה. ובפ"ב (טו ע"א) אמרי' עושין מלאכתן וקורין אבל בפרשה ראשונה לא, ולדידן רק בפסוק ראשון, דקיימא לן כר' יהודה הנשיא.²²

לא

[יא ע"א] וקיימא לן העוסק במצוה פטור מן המצוה. והכונס את הבתולה פטור מק"ש ואת האלמנה חייב. והא דגרסינן בפרק היה קורא (יג ע"ב) אמר רב יהודה על לבבך בעמידה, הכי פירושו שאם היה מהלך עומד וכל שכן דיושב שפיר טפיב.²³

ירושלמי (פ"א ה"ז) חמורים דברי סופרים מדברי תורה שאילו לא קרא ר' טרפון כלל עבר בעשה והשתא נתחייב מיתה דאמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך וכו'.

לב

בשחר מברך שתים לפניו ואחת לאחריה. ובערב מברך שתים לפניו ושתים לאחריה. וישתבח שמך כו' הוי חתימה למזמורים,

דא"ר יוסי (שבת ק"ח ע"ב) יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום ואוקימנא בפסוקי דזמרה, (דאינו) [ואינו] מן המנין. וברכה שלפניהן בא"י אמ"ה האל אב הרחמן, וחותרם מלך מהולל בתשבחות. והמזמורים וישתבח הוי כמו ברכה הסמוכה לחבירתה כמו שפירשתי בספר זה (ס"ו קסח). וכדברי גאונים כתובי אסור לאישתעוויי בין ברוך שאמר עד שחותרם בישתבח. וכן נהגו במגנצא שאין קובלים בבית הכנסת עד שחותרם שליה צבור בישתבח ואומר קדיש. ועונש גדול המספר בקדיש כמו שמפורש באגדה²⁴ שנידון על דבר זה בגיהנם. ובערב נמי יראו עינינו אינו מן המנין, ונתקן לחתימת המקראות ברוך ה' לעולם וכו' שיש בהן י"ח שמות כנגד י"ח חתימות של תפילת ערבית שהיא רשות ואולי יש המיקל בה ולכך התקינו קריאות המקראות הללו במקום התפלה.²⁵

לג

וראיתי בתלמוד ירושלמי בפירקין ג' ברכות של שחרית וג' פרשיות של קריאת שמע וציצית הרי שבע ביום הללתיך, בערב ד' ברכות וג' דק"ש ולפי שאין מצות ציצית בלילה לפיכך מוסיף שומר עמו ישראל, א"ר לוי הדיתמר כחול אבל בשבתות וימים טובים

הסימן הקודם לענין מלאכה. ובאמת כל דבור זה מקומו לכאורה שם לפני 'ולדידן'. והובאו דברי רבינו בהגמ"י פ"ב הג' ג. כה. כצ"ל וכבסוף הסימן לענין יראו עינינו. וכ"ה במדרכי ר' כד יזכר ברכת ישתבח אינה מן המנין. וכ"ה ברש"י יא רע"ב. כו. הביאם רבינו לקמן ס"י קסח ושם כתוב 'דכולהו חדא ברכתא אריכתא נינהו'. ושם גם הא דנהגו שאין קובלים. ומכאן הובא בהגמ"י פ"ז מהל' תפלה הג' ע. כז. המנהג לקבול על חבירו בבית הכנסת ולבטל ולעכב את התפלה נזכר גם להלן ס"י קסח ורס"י תקפג. ונזכר גם במחז"ו עמ' תשצח [להכריח הקהל להושיב ש"ץ]. כה. ע"י או"ז ח"א סי' קב בשם ויק"ר ומנהיג סי' ד וכד הקמח סוף ע' קדושה ואבודרהם סי' שחרית של חול בשם מדרש ועוד. (רא"א). כפ. כ"ה במדרכי ר' כד וע"ל סי' ג ובהערה שם. ה. הביאו רבינו גם לקמן סי' קצו. ולפנינו (הל' ה) נמצא רק מן יוכל המקיים. ועי'

העזרי ששחה מים קודם תפלת השחר. והטור וא"ח הנ"ל כתבו עוד בשם רבינו 'ודוקא בחול אבל בשבת ויר"ט כתב דאסור משום הקדוש' וליתא זה לפנינו. (רא"א). ולכאורה לפי מש"כ רבינו דוקא מידי דמשכר, הוה לן למישרי כל שאינו משכר ולא מים בלבד. ומאי דנקיט רבינו בסוף דבריו מים צ"ל דלאו בדוקא נקטינהו דזיל בתר טעמא דרישא. ומש"כ באו"ז הנ"ל דבש ושכר איכא למימר דוקא הני דמשכרי כסנהדרין ע ע"ב. אבל לא כן דעת האחורנים שדנו במים עם סוכר וכיו"ב. ע"י מ"ב סי' פט ס"ק כב. כג. סה ע"א כל המפיק מגן בשעת גאווה ופירש"י בשעת שכרות אינו מתפלל וכ"פ רבינו בס"י תתקסט, אלמא דגאווה שייכא במידי דמשכר. כג. וכמש"כ רבינו לקמן סי' מו. ומה שתולה אסור עשיית מלאכה בחיוב הכונה, עיין לקמן סי' נג ובהע' שם. כד. וכ"כ רבינו לקמן רס"י מו בשם הירושלמי. ועי"ש דגם זה לדידן רק בפסוק ראשון וכדקאמר בטורף

10

אומו
ביום
ולילו
שמו
לוי נ
ה' ג
אחד
מלכו
תזכר
ששג
יארמי
ואבז
תנאן
תרין
אמר
דאנו
דגן
(ירמי
אמת
חביו
בראו
ביתן
בקרי
שבא
נאמן
ישרו
[דל]
מפני
ניתנו
לקמן
ר' סי
לוי א
ועינין
בטור
פ"א
הרבד
ז.ה. ו
להלן
ז. כ
ובנינו
שבדי
אהבו

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל בית יעקב לכו ונלכה באור ה'

בעזהשוי"ת

ספר שיאילת יעבץ

חלק ראשון

מגאון יעקב וקדושו, אוד מופלא רום מעלה, האדם הגדול בענקים כארו בלבנון ישגה, הר המזדיה שממנו יצאה הוראה לעולם, לכל ישראל האיד בספריו הקדושים המלאים זיו ומפיקים נוגה, איש אשר קנא לשם ה' צבאות

רבינו יעקב המכונה יעב"ץ זצוק"ל

אבד"ק עמדין

בן לאותו צדיק צבי תפארת ישראל

רבינו החכם צבי זצוק"ל

נדפס לראשונה על ידי רבינו המחבר

באלטונא בשנת תצ"ז לפ"ק

ועתה נתחדש אודה וזויה בכמה מעלות טובות

יומי דחנוכה שנת תשע"ו לפ"ק

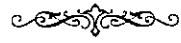
ביאר דין שנים שקנו סחורה ביוזם בעיני או בטה לעיני ערברי ולענין שלנו

הטור, ואמנם לדעת הרמב"ם שהוצא בס"י ק"ל, אפילו בערבות גמור פטור אם שילם הערב שלא מדעתו (אם לא נעשו ערבים קבלנים), וז"ע אם אמר אפילו בערב לגוי, ואפילו הכי טפי ממאי דיהיב לא מצי למשקל מניה דידיה בהך גוונא דאמרו, דהיינו אם בעל פה נתחייבו, מטעמי דלעיל.

מ"ד אס נכתב עליהן שטר ביחד, והלך אחד ופרע כל החוב בפחות, וקנה השטר חוב לעצמו, כה"ג נמי דינא הוא דהדר ומפיק מחבריה כי כשורא לכלמא, כאילו היה מתחייב בשטר בפני עצמו כדלעיל, הכי נמי לא שאל, ואע"ג דדינא דגוי דאזל בחר ערבא, וקרובני לומר דאפילו נעשו ערבים קבלנים זה לזה, לא אשתמי דינא בהא דוק, ודי צו למבין מדעתו, כך נלע"ד לפוס ריהטא דהכין הוא עיקרא דהך מילתא ח"י, והדברים מבוארים למאן דעיל ופק בספרי המחברים ז"ל ח"ח.

ואם כי היה מקום אחי צעו"ה להאריך בקצת פרטים, אלא שאין דנין משאי אפשר כעת לפי דוחק השעה, ואחס העמידו דבר על זוריו ותבררו המקח, מן לחכם ויחכם עוד הודע לנדיק ויוסיף לקח.

ולבן אני אומר צדקן דין אס שטר חוב היה שקנאו ראובן כדן, גוניה משלם משמעון שחייב על כרחו לפרוע לו כסך חוב הכחוב בו, משא"כ אם חוב על פה הוא, אי צעי האי לא משלם ליה מידי, וכי משלם נמי לא לשקול מיניה איהו בע"כ, אלא כמה דיהיב לגוי, טפי לא, ואם מדעת שמעון עשה ראובן שפרע לגוי בעבורו, יש צדצר להקל ולהחמיר, חומרם לתובע שהרי נעשה צוה הלואה גמורה אצלו, וריצית גמור הוא מה שנוטל ממנו יותר ממה שנתן לגוי, ואפילו שמעון רוצה צדק אסור מן הדין, קולא לתובע ויפה כחו של ראובן צוה שעכשיו הקרן שלו צטוח דעל שמעון הדר בודאי, ולא מצי אשתמוטי מניה, ולא זו בלבד אלא אפילו נעשו צפירוש ערבים זה לזה (וכגון שנים שלוו או קנו ביחד באשראי מישראל, דקיי"ל שהן אחראין זה לזה, ומשחעבדי אף בעל פה אי פירשו בהדיא מעיקרא, דה"ל כערב בשעת מתן מעות, אי נמי בשטר אפילו בסתמא נמי, ע"י ריש סימן ע"ז), או היכא דלייני אינהו נמי הכי כדינא דין דמשחעבדי בהדיא אף בסתמא, נמי פשיטא דתו לא מצי היאך לאשתמוטי כלל, ומיבעי ליה לשלומי לחבריה דאי, דהא מיחייב לסלוקי היוזיקיה (זהו כדעת

שאלה מ

קודם קריאת הלל

לחא ללא תאכלו על הדם, משמע דלטעימה לא חיישינן, לא מיבעיא מיא דשרו לכתחלה [שם ס"י פ"ט ס"ג], אלא אפילו הטעימה נראה דלית בה קפידא כולי האי, כדפסקינן [שם ס"י ר"י ס"ב] צמטעמח דאינה נריכה נרכה כו' [ברכות י"ד ע"א], ואינו אלא ממדת חסידות ליזהר בה, ודבר ראוי והגון הוא לאדם הבריא.

ואם נמצא בספר לאסור הטעימה קודם ההלל, זו לא שמענו, אצל גדולה מזו ידענו שאפילו בתפילה דחמירא לא קיי"ל כ' יהושע צן לוי [ברכות כ"ה ע"ב], ומותר לטעום אפילו הגיע שעת המנחה כדאיפסקא הילכתא מרצותא [א"י ס"י רל"ב ס"ג], ואף צמפלת השחר דחמירא טובא, דאית בה נמי משום

כמו שהוא. ועדיין צ"ע בדין זה אם מה שיותר היה לפי שסבר ששמעון אינו רוצה לשלם לו וכיוצא ועיין בח"מ. וגם צ"ע דמ"מ במאי קני ראובן החוב שכנגד הוויתור שישחעבד שמעון מחמת זה כיון דמלוה על פה הוא, וע"י בחו"מ לענין מעמד שלשחן בחוב מישראל לעובד כוכבים וצ"ע. תיח. ע"י דברי גאונים כלל ס"ב סימן י"ח.

תי. וכיד אפרים יו"ד ס"י ק"ע ס"ב בהגה הביא דברי רבנו בקיצור וכתב ו"ל ונראה שזה נאמר לענין אם הסוחר מוותר בשביל הפרעון קודם זמנו, אבל אם כבר הגיע הזמן והסוחר מוותר לראובן בשביל דשמעון משחמיט מיניה או שהוא בעיר אחרת וכיוצא אין כאן דין ריבית כיון שכבר נתחייב שמעון לשלם וכיון שהוא בענין שמחויב לשלם לו ואין בו משום פורע שלא מדעתו הרי הוא מחויב לשלם לו כל החוב

ורזו אטו מי גרעא מהא דקיי"ל [טרש"ע שם סי' רפ"ו]
 מותר אפילו לאכול צין חפילה של שחר למוסף,
 ואע"ג דמשמע קצת שהיו נוהגין גם בזמן חכמי
 התלמוד להסמיך חפלה מוספין לשל שחרית, כדמוכח
 מההיא [ברכות ל' ע"ב] דשכח ולא הזכיר של ר"ח
 בשחרית אין מחזירין אותו שחפלה המוספין לפניו תיט,
 ועיין שם גר"ש [סי' כ"ג], אמנם אינו מוכרח לדעת
 שאר פוסקים ע"י סי' קכ"ו חכ.

היא לפי שעד עתה היו אסורים אפילו בטעימה, עד
 שיגמרו חפלה יוצר ויסיימו ההפטרה, שאז נפטרין
 לצמיהם אם ירלו, הרי שדעתם ז"ל לאסור הטעימה
 אפילו עד אחר גמר קריאת ההפטרה, כל שכן שאינו
 נכון לפני קריאת ההלל הקודמת לה, אלא שכבר
 אמרתי שגם בחפלה שחרית אין אסור הטעימה צדור,
 שלדעתי אינו אלא מדם חסידות בלבד חכ.

וסתברא דבתי
 תפלת שחרית
 בירא משהו
 ראיות טובות

מבל מקום כיוצא בה שמענו, שצכל המצות זרזין
 מקדימין, ואנקוט חדה וחדת היא דלא אידכרא
 בחלמודין צהדיא, ושמעין לבעל שלחן ערוך [שם סי'
 רפ"ה ס"ד] דחייש לה, היינו צקריאת שנים מקרא ואחד
 תרגום שמצוה לגמור קודם אכילה, וגם טעימה צמשמע
 המניעה, דטעמא משום זריות הוא, ואם אפילו
 צקריאת שמו"ת איכא למיחש מיהא למצוה, ק"ו להלל
 מעתה שהוא מצוה גמורה, ולדעת קצת חכ"ו עשה
 דמורה נמי הו, וזמנו קצוע ודוק.

אלא שיש לי לדון קצת להעדיף מעט כה ההלל
 יתר על חפלה המוספין לענין זה, ומנה אמניא
 לה, מההיא דחנן החס [ר"ה ל"ב ע"ב] הראשון מקרא
 את ההלל, דמנחתו לאקדומיה בחפלה השחר, ושמע
 מינה דהלל מישך שייך בחפלה שחרית ולא למוסף,
 ונידון כמנה, דכי היכי דמקמי חפלה השחר אסור,
 אי אכילה אי טעימה למ"ד, הכי נמי קמי הלל דכי
 הדדי נינהו ולא סליק ענינא בחפלה השחר עד לצחר
 היללא חכא, ועי' מ"ש בס"ד בלחם שמים צמשנה זו
 [שם פרק ד' מ"ז] צמהדורא חכב (וכבר נדפס צשמי
 בחפלה פירוש המשניות להרא"ש חכ).

שם סי' לטא
 ולכאן

על כן נכון הדבר חכב לומר אפילו מטעימה היכי
 דאפשר. ופשוט שכל זה אינו אלא למי שיוכל
 לעשות כן, אבל מאן דחליש לציה ולא מצי לאחמוני,
 אפילו חסידות ליכא, וגצי חפלה נמי, ואדרבה הכי
 עדיף אי לא מייחצא דעמיה בלאו הכי, כי היכא דיהא
 לבו שלם ודעתו מיושבת עליו בחפלתו וקריאתו, והדברים
 צרורים, פשוטים ומצוראים ומסורים ללצ נבון.

ושוב מצאתי ראיתי עוד קצת סעד לדברי הללו
 ממ"ש המפרשים חכד צענין שם הפטרה,
 שנקרא כן לפי שבה מסתלקים מחפלה יוצר, וצספר
 מיקון יששכר חכב [דף נ"ב ע"ב] ציאר עוד שהוראתו

בוקר, והדר ויריעו כל בני אלהים, (והלל נקרא שיר כדמוכח
 מגמרא דערבין דבסמוך, וכ"ה במשנה שיליה פסחים, ואומר
 עליו ברכת השיר, ואמרינן מה היא, יהללך, ולכן ברין היה
 לקרות ההלל מיד כשהאיר המזרח, אלא דלא אפשר קודם
 שיקבלו ישראל עליהם מלכות שמים, ויסמכו גאולה לחפלה,
 ומכאן ואילך יש להם להשתתף עם המלאכים בשירתן, ולא
 לעכבן יותר, משו"ה ודאי לא סגי בלא"ה, דצריך הראשון
 להקרות ההלל, שזמנו עכשיו, ולהמתין עם חפלה מוסף שזמנה
 נמשך, וזה בלי ספק טעם מופלג לשבח (ועי' מ"ש בחשובה
 [הוא הנדפס כאן] הוצאתי בס"ד, מכאן דין חדש לדון, קריאת
 ההלל בחפלה שחרית, לענין טעימה).

תכב. לסדר זרעים, ונקרא פי שנים, נדפס באלטונא שנת תצ"ה.
 (עי' בסוף חלק זה בעשרה הלחם אות ד').
תכד. באליה רבא ריש סי' רפ"ד בשם אבורהם.
תכה. וינציאה שנת שלי"ט.
תכו. עי' בשו"ת מהרש"ם שם ד"ה ובעיקר הדין.
תכז. הבה"ג, והרמב"ן בספר המצות להר"מ שרש ראשון.
 ועי' דע"ת שם.
תכח. בשע"ת סי' תכ"ב סק"ה הביא תשובה זו.

תיט. גירסת הרי"ף והרא"ש שם.
תכ. כבי"ד"ה ובכל מקום, ועי' במור וקציעה שם.
תכא. עי' שו"ת מהרש"ם ח"א סי' א' ד"ה ומ"ש כתר"ה,
 ובדעת תורה אר"ה סי' תכ"ב ס"ב, ובשו"ת עמק התשובה
 ח"ג סי' מ"ח.
תכב. כמשנה לחם ז"ל רבינו שם, הראשון מקרא את ההלל.
 בגמרא משמע קצת, דטעמא משום דזרזין מקדימין
 למצות, ואכתי לא סגי לן, והיא גופה בעיא טעמא, טעמא מאי
 מקדימין הלל לחפלה המוספין, אטו חפלה המוספין לאו מצוה
 היא, וכיון דתרווייהו בהדי הדדי קאתו, וזמנייהו השתא בתר
 דסלקא לה צלותא דשחרית, אדרבה הך עדיפא לאקדומה,
 דתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, ומוסף ודאי תדיר טפי מהלל,
 שהרבה ימים יש לנו בשנה, שיש בהם מוסף, ואין בהם הלל.
 אבל תדע עוד, כי הוא הדבר אשר דיברנו למעלה, שגם
 פה גנוז פרי טוב למאכל ומתוק בטעם, לבעלי נפש היפה
 יבוסם ויונעם, וזה לפי שבדין הוא להקדים קריאת ההלל,
 מפני מלאכי השרת שממתינין עליו ומצפין לו, כמ"ש רז"ל
 (חולין צ"א ע"ב) שאין מלאכי השרת רשאים לומר שירה עד
 שיחילו ישראל למטה, דכתיב (איוב ל"ח, ז') ברוך יחד כוכבי

דין פירוש שעות
שכרו חז"ל לענין
ומן קיש ותפלה
מבואר אצלנו יפה
בטוה בחבור
לחם שמים ובמור
וקציעה על טוה
איה ולא כשעת
הרים זיל

ולענין שעות ומניעות במ"ש מהר"י אבוהב [בב"י סוף
סי' נ"ח] שיש לזהר צמורף למהר לקרות ק"ש.
פשוט שכוונתו צרורה מאד, ור"ל שזמנו קצר מן
רציע יום הקיץ, וצריך למהר לקרות ולא להמתין א'
או ד' שעות מהשעות אחר שהאיר היום, כדרך שעושה
צקין, וכמ"ש מעכ"ת. וכחז הוא ז"ל כן לאפוקי
ממאן דק"ל בשעות שזמם משערינן, שלפ"ז יוכל להמתין
צמורף א' שעות כמו צקין, והדיבור בזה אך למותר.

ואולם מלד השכיצה והקימה שזכר מעכ"ת, היא
היא מין הטענה שטענתי על דעת זו דשעות
ומניעות צספרי אשר חנני ה' לכחז קלה ציבורים
והידושים צמשניות, וטרס הולדו קראתי שמו לחם
שמים, השי"ח צמסדו יוכני להוציאו לאורה, ולצאר כל
הש"ס צלי שגיאה. שס צמסכת צרכות [פ"א מ"ב]
השיבוטי ידי על הדעת ההוא צענין השעות צאריכות,
והצאתי את השלישית דעת מצרעת ע"פ הוזהר [ח"ב
קצ"ה ע"ב], והיא סברא תלמודית צפירוש השעות, נלאתי

להעמיק דברים ככחצן (יע"ש וצמ"ש צס"ד צחיבור
מור וקציעה צה"ל ק"ש [סי' נ"ח] ופסח [סי' תל"ג]),
ודי צזה לעת עמה שאי אפשר כלל להאריך חכט.

בבר רמזתי להס צזה איזה ימים הייתי חס צראשי
ואיברי צבידין עלי, קלני מורועי, אני עני וכואב
ישועת אלהים צשגצני, וחושיעני ימין ה' לרפאתי
ולהחלימני, למורתו ולעצודתו ית' לקיימני, ובגלל זה
נחשלו ידי לכחז כל האגרת לצדי כו', גם לא יכולתי
להעציר עיוני על הדברים הנ"ל שכתצתי צרהיטא צו
ציום שקצלתי כחצס, ואינינו סומך על דעתי אולי
משגה הוא חלילה, כי שגיאות מי יצין, על כן אמרתי
אגלה אזנו, שאי אפשר כעת להטיצ העיון כחפצי,
ואס יהיה השס עמדי אחיאל ואוכל לשנות פרק זה
צעיון, אעצור על דברי צדיוק, יותירכס ה' לטובה.

כנפשכס הנדיבה, ונפש אוהבס נדבה

יעבץ ס"ט

שאלה מא

געטינגן ט"ו שבט תצ"ו לפ"ק

שלום וישע רב לרב ספרא וטוביינא דחכימא,
שכלו צח ונקי כמרגניתא דלית ביה טימא, נחל
נובע מקור חכמה, ה"ה הרב הגאון הגדול החכם
ושלם במדות ומעלות נשלמו סיבותיו ולא חסרו
מאומה כסה פני שמים הוד תורתו יפה כלבנה
ברה כחמה, סיני ועוקר הרים ומשוה למישור
העקוב המופלא ומופלג כש"ת כמוהר"ר יעקב
יצ"ו נ"י ע"ה פ"ה.

הגולה וה' שלח למחיה לפני את הקצין ר' אליה
מאדיבורג ואסף אותי הציתה, אז רפתה רוחי הקשה
ממני, ונטיתי אהלי אלל משכנות הרועים ולשמוע
שריקות העדרים המהגיס צמלאכת הגיון, והייתי מאסף
לכל החכמות הצריכות שישקיפו עליהם השלמים ואי
אפשר זולתם, והאספסוף אשר צקצני החאזו חאזה
לשקוד על דלתי חכמות הרפואה, ואעתק משס ללכת
מאופן אל אופן לעומת הרופאים אשר צכאן.

והגה הקרה ה' לפני דבר גדול ודבר קשה ממני
להחיר ספקו, ולא נשאתי לצי לחקות מכתב
אל אדוני מ"ו להכביד עליו צמילין, עס היות מדי
עברי דרך גבולו אהי שעשוע צעיוני, אולי צצוק העמים
ממותה ונחכה האהצה מהשקפא צרעיוניו, ועמה גלה

הגה לא אכלא שפתי מהערין לפני אמ"ו קורוחי,
מעט הטעו אותי משלמת מלאכי רעים, ועלטלונני
טלטלה גצר צדרך לא יסכון צה, והייתי משוט צארץ
ומחלהך שולל מגדל העצבון המושג לי, עודני צמור

הלחם שמים בזה, לענין אין בדבריו שם כדאי השגה לדחות
את דברי הלחם שמים בזה הבנויים על מוסדי השכל הישר
ומתוקן ומקובל לכל בר דעה וכו' ע"ש בארוכה.

תכט. ע"ע מש"כ רבינו במור וקציעה סי' א'. ובשו"ת מנחת
אלעזר ח"א סי' ס"ט כתב וז"ל ראייתי בשו"ת חסד
לאברהם להגאון מהר"א תאומים ז"ל האר"ח סי' ד' השיג על

(15)
Emden, Jacob

ספר מור וקציעה

על טור ובית יוסף
חלק אורח חיים
ישא מדברותיו
ועל השלחן ערוך ונושאי כליו
יפרוש כנפיו

חברו הגאון הגדול סבא קדישא לוחם מלחמות ה'
מוהר"ר **יעקב** זצ"ל אב"ד **עמדין** המכונה **יעב"ץ**
בן הגאון הגדול מופת הדור רשכבה"ג נזר החכמים
מוהר"ר **צבי אשכנזי** זצ"ל
מח"ס שו"ת **חכם צבי**

נערך ונסדר מחדש בעזה"י עם מהדורא בתרא מכת"י המחבר בתוספת
מראי מקומות והערות, הגהות והערות גדולי ישראל, מבואות

בעריכת

הרב אברהם יעקב בומבך

ראש המערכת:

הרב יעקב יוסף שכטר

רב קהילת המרכז היהודי בניו יורק

מכון ירושלים • תשנ"ו

וא"ת הא תפלה גופה דרבנן, לא היא, עיקרה דאורייתא חלעבדו בכל זבבנס אלא שהשלש תפלות ומטבע שלהן וזמניהן מד"ס.

[פא:] דף מ"ו ע"א סוף העמוד בב"י [ד"ה אע"פ] וע"י בורגנין. אע"ג דבפרק לולב הגזול דייק תלמודא כה"ג ב"ט מי שרי ולא מסיק אדעתיה כי הני שינויי דרשב"א, ע"ש בתו' ומ"ש שם בס"ד.

ע"ב. ומשקלא מילתא כו'. ר"ל והדבר שקול ומסתברא דת"ק עדיפא. עמש"ל ס"ס ס"ט בס"ד.

זימן ז

בטור. טוב לו לכוין בשעה שהצבור מתפללין בה דכתיב ואני תפלתי וגו'. עכ"ל. נ"ל לפרש דייקא מהכא, מדקאמר דוד ואני (דמיותר) תפלתי, ר"ל כשאני מתפלל תפלתי לבדי יחיד, אע"פ שאינו דבר מחויב שיהא עת רצון עכשיו כי אם בצבור, מ"מ אבקש שתקובל תפלתי, כי מ"מ לך ה' עת רצון, בידך ורשותך תמיד להעתיק לי אף שלא עם הצבור, שהם אינם צריכים לבקש על זה ביחוד, כי הן אל כביר לא ימאס, אבל אני לתפלתי היחידית צריך אני להתפלל על שיהא עת רצון בעת שליטת מידת הדין כגון במנחה. ז"ש אלהים (מדת הדין) ברב (עם הדרת מלך) חסדך (נמצא תמיד כלול בשם הגבורה) ויועיל לי ג"כ מה שאני מתפלל בשעה שהצבור מתפללין שתעניני מ"מ באמת (היינו מדת רחמים). אם אינני ראוי לחסד כרבים) ישעך.

ע"ב בב"י [ד"ה המתפלל]. וכתב ה"ר מנוח שאם כוונתו להשמיע לצבור כו' מותר. עכ"ל. יש לי זכר ראיה לדבר ממרע"ה שעלה אל ראש הגבעה להתפלל, כדאייתא סוף פרק ג' דראש השנה [כט א], וכמ"ש בלח"ש שם.

[פא:] שם [ד"ה ומה]. דליכא בטול (אינו) מותר. כצ"ל².

ע"ג בראשו [ד"ה ולא יתפלל]. וי"ל דהתם מייירי בהר המוריה. עכ"ל. כתב בט"ז [ס"ק ב] ולא היה מקום פרוץ אע"פ שנקרא שדה. ולענין א"צ לומר כן, אלא אע"פ שהיה שדה ממש מ"מ לא דמי לשדה, דהמקום גורם אימה והכנעה מחמת קדושה יתירה שבו. ושוב מצאתי קושיא זו ברעיא מהימנא פרשת בשלח ע"ש (דף ס' ע"א מח"ב).

ועל דרך הדרש יש לומר דהיינו דאמרינן [פסחים פח, א] לא כאברהם כו' ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית שנאמר אל בית אלהי יעקב. א"כ אה"נ דלא שפיר דמי לאנש אחרינא דאפילו תפלת אבות העולם לא היתה רצויה כל כך, בעוד שהיה המקום קרוי שדה, ואע"ג דרב גובריהו ולא בזה את תפלתם, ומש"ה חציף מאן דמצלי בשדה, דחושב לדמות עצמו ליצחק אבינו, שזכותו הגדולה הועילה שנתקבלה תפלתו בשדה, ואעפ"כ לא

אחר תפלה העיקרית: מש"ה לדידיה לא תנא טעה ולא התפלל מנחה, משלימה כל הלילה. וק"ל. או דילמא, אע"ג דמצוי לשלומי כל הלילה, מ"מ דווקא בדצלי של ערבית נמי כהיא שעתא, דנגה ליה ומצלי של ערבית לפניה, לפי שאינה נפרעת אלא סמוכה אחר תפלה העיקרית, דהא שמעינן ממאי דתלי התשלומין בתפלה שלאחריה. ואע"פ שאין ההכרח חזק, ונקל לדחותו, כמ"ש בס"ד לקמן סי' ק"ח, מ"מ לענין הך דינא דלא לצלי בתר חצות, ליכא נפקותא, דודאי הכי הוא, כמ"ש שם. וכ"כ הרב במג"א ז"ל כאן [ס"ק ה], ודבריו מכוונים. ומ"ש הר"ב ט"ז ז"ל [ס"ק א] נ"ל שאינו מכוון לגמרי, ופשיטא דלא עבדינן כוותיה להתפלל אחר חצות קודם שיתפלל מנחה, דודאי ראשונה לא עלתה לו, עמ"ש סימן רל"ד. וצ"ע.

שם [ד"ה וכיון] וכתב עוד באורחות חיים (כצ"ל*) כו' נראה שמכאן יצא להם. ר"ל מתוך דברי הראב"ד.

שם. כיון שקבל עליו עול מלכות שמים בברכות אין לחוש כל כך. ע"כ. קצת קשה אי הכי מאי מותיב ר"ש בפרקים שואל כו', דילמא התם היינו טעמא שכבר התחיל לקבל עליו מלכות שמים, ומאי דוחקיה דר"א לאוקמה במשכים לפתחו, ומגלן לומר דווקא התחלת ברכות י"ח בעינן.

[פ:] שם [ד"ה ומ"ש בשם]. ונ"ל הטעם שהיה כח ביד חכמים לשנות הפסוק כו' אינו מדאורייתא אלא חכמים אסרוהו. עכ"ל. ואע"ג דילפינן ליה נמי מדכתב באורייתא לא תאכלו על הדם ס"ל דאסמכתא היא, כדמשמע נמי מלישנא דהר"י דלקמן, אע"ג דהר"י מחמיר בה מה"ט לענין הפסקה, מ"מ עיקרו אינו אלא מדבריהם, ולחז"ל הדבר מסור. אי נמי י"ל אפילו את"ל דיש לו עיקר מן התורה, מקרא דלא תאכלו, מ"מ מדאצטרין נמי ילפותא מדברי קבלה דכתיב גויך, אי ס"ד קרא כדכתיב בעינן אכילה ממש שהיא דרך גאווה, הא תו למה לי, מלא תאכלו נפקא, אלא ע"כ לאתויי טעימה דכוותה. ואי ס"ד כל טעימה בכלל נאסרה, אף שתיית מים, משום דנפשו של אדם שבעה ממנה, והוי נמי דרך גאה, אי הכי מאי אהני ילפותא דלא תאכלו, כיון דמאחרי גויך אתיא כולא מילתא לאסורא, הא אין לך לומר אלא שהוא כעין מיעוט אחר מיעוט שאינו אלא לרבות, וכי מרבינן דומיא דאכילה מרבינן, ואסמכוה נמי אקרא דגויך, דהשתא כהכרח צריך לשנות הפסוק למעוטי מאי דלא דרך גאווה והיינו מים בלבד, אבל שאר שתייה היא בכלל אכילה (כדילפינן ממעשר שני) דלהכי אצטריכו תרוייהו ודוק. על כן איני רואה הכרח לומר שלא נאסר אלא מדברי חכמים, אלא דלאו גמור לא הוי, כיון דילפינן מגיה דרשות טובא, והו"ל לאו שבכללות שאין לוקין עליו, מ"מ עיקרו דבר תורה נאסר שלא לאכול לשבוע קודם תפלה, אם לא האנוס.

ז. 1. כי אמת מ"ג מדות של רחמים היא כמ"ש ורב חסד ואמת.

מ"ש מ"ז להשלים תפלת שחרית אחר חצות חיים קודם תפלת מנחה לא נהירא

דייק בדברי א"ח בד"ו ותיבת שלום אחר עמ"ש

באר לשונות מהר"א והרביי בענין אסור אכילה קודם תפלה

ב
ה
ה
ט
ב
ד
ט
ב

מ. הרשב"ד והרשב"א [שם ה' ד"ה אמר, ולרמ"ה מים שם]:
 ט. ברכות י"ד [ע"ה, תרומת היטן סימן י"ז]:
 טו. טור:
 י. שם י' [ע"ג]:
 כ. טור... כשם חזי העורי [הפס"ק ברכות סימן ג'] ושאר פוסקים [ה"ה שם פ"ה סימן י' מרדכי שם רמ"ג בהגהות מיימוניות חפלה ו' אות ה' והמריי אטיבז מונא נב"י ד"ה ומ"ש שם]:
 כ*. טור העיר שכן נהג אב"ד הר"ה ש. צ"י ד"ה ומ"ש שם, כשם ספר אחר:
 כ** מהר"י אטיבז הוצא נב"י שם:
 ג. הרמב"ם פסק ה' מהלכות חפלה נהלה ט':
 ג*. צ"י ד"ה כשם הרמב"ם:
 מ. (רמב"ם שם ה' ה' לגירסת הבית יוסף [ע"ה] [ה"ה שם פ"ה סימן י' כשם רמ"ה יונה שם ה' ד"ה ג']:
 נ. (הר"ה שם כשם ר"י [ו] ושאר פוסקים [ה"ה שם ה' ג' ד"ה ג']:

מ ויש אומרים שאפילו במוצא וכו'. ולא יתן לו שלום אע"פ שרגיל ליתן לו שלום [כן משמע ברשב"א שם ה' ד"ה אמר]: י או יצ"ד ד"רדך. וי נראה לי דאם אין השירא ממננת לו מותר ליתן לדרך, עיין סוף סימן זה וסימן ז' סעיף י"ז: יא אב"ד מים מותר. ללא שייך בהו גאולה:
 יב דרפואה מותר. משמע אפילו אוכל ושומה דבר דשייך בו גאולה כיון שאינו עושה משום גאולה אלא לרפואה חף על פי שאינו מולא שלי. וכן משמע נב"י ד"ה ומ"ש [שם] כשם מהר"י אטיבז:
 יג אם רצה. זה לשון הבית יוסף [ד"ה כשם הרמב"ם] כיון דהאידידא בלאו הכי אין מכוונים כל כך מותר להחפלה אע"פ שאינו יכול לכוון ומכל מקום הרוצה לסמוך על הרמב"ם לאכול ולשתות קודם מותר ע"כ, ועיין סימן ז"ח סעיף ז': יד צריך להפסיק. ואף על גב דנחפלת המנחה אין נריך להפסיק כמו שכחב סימן י"ט רל"ב [סעיף ג], הכל שאני כיון דאסקמיה חקרא [ויקרא יט, ט] דלא תחלנו על השחר כגון בעבודה גדולה, עיין סימן רל"ב סעיף ו' [ב], מיהו אינו מוכרח כל כך, ונאמר טוב הארץ כשם הרב חיים ויעאל שאפילו קם בחצות הלילה אסור לטעום קודם שחפלה וכן משמע בזהר [שמות רמ"ג ט':] מו ויש אומרים שאינו צריך. כיון (ע) דחפלה דרבנן אפילו החמיל אחר שעלה עמוד השחר אין נריך להפסיק, ומיהו משום קריאת שמע נריך להפסיק אס השחר כמו שכתבתי סוף סימן ע' [מ"ק ו], ונריך לומר דקורא קריאת שמע בלא ברכות עיין סימן ס' [סעיף ג]. ונראה לי דאם צריך ברכות

(ג) או יצ"ד ד"רדך. הנ"י [ד"ה ומ"ש רמ"ה טו] כשם מהר"י אטיבז כתב שזה דוקא לדעת הר"ה ש [שם פ"ד סימן ט] שחפלה הטור בסוף הסימן דחפלה צ"ח עדיף, והנ"י עשה חילוק דכאן מייירי (ע) שהרשות צ"ח להעמכב אלא שרואה למהר כו'. ונראה דאין נריך לכל זה דכאן מייירי אפילו ילך בדרך קצרה באופן שעוד היום גדול שצ"ח שם יוכל להחפלה מעומד, מכל מקום אסור מזה עשיית חפלו קודם החפלה מה שאין כן לקמן דינטרך להחפלה שלא צמטומד בדרך, ואין שייך לקמן אסור דעשיית חפלו קודם החפלה דשם משכים לדרך ועדיין לא הגיע (ע) עיקר זמן החפלה: ולמה דמי למנחה דלמרינן צמטומין פסק בו יכולת לכוון דעתו יתפלל ואם לאו י' יג אם רצה אל יתפלל עד שיאכל (ד"ה וישתה):
 ה' ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר (ד) יד צריך להפסיק י' מו (ב) ויש אומרים שאינו צריך (טו) להפסיק:

מ ויש אומרים שאפילו במוצא חבירו בשוק לא יאמר לו אלא צפרא דמרי (ט) שב כדי שיתן לב שהוא אסור להתעבב בדברים אחרים בלל עד שיתפלל:
 ז' אסור לו להתעבב בצרכיו (ג) י' י' או י' ויש מקילין לאחר שאמרו מקמם ברכות קודם שאמרו ברוך שאמר [טו] וטוב להחמיר בזה: י' ולא לאכול ולא לשתות יא [טו] אבל כ' מים (יא) מותר לשתות קודם תפלה בין בחול י' [טו] בין (ב) בשבת ויום טוב י' [טו] וכן אוכלין ומשקין יב לרפואה (ב) מותר: ל' [טו] הצמא והרעב הרי הם בכלל החולים אם יש בו יכולת לכוון דעתו יתפלל ואם לאו י' יג אם רצה אל יתפלל עד שיאכל (ד"ה וישתה):
 ה' ואם התחיל לאכול קודם עלות השחר (ד) יד צריך להפסיק י' מו (ב) ויש אומרים שאינו צריך (טו) להפסיק:

שערי תשובה

(י) שמונה עשרה. עיין באר היטב. ועיין לקמן סימן רנ"א וכמ"ה ס"ק ה' בשם סדר היום [סדר ערב שבת] לענין צרכי שבת שאם לא ימצא אח"כ לקנות יקנה תחלה ואח"כ יתפלל, ואם הצבור מתפללים לא ירדשו מהם, ואין ליחיד להתחסד יותר מהם, כי כל מה שהצבור עושים הקב"ה חפץ בו כו'. ע"ש בסדר היום: ועיין בפרי חדש כאן [אות ה'] דמיתני ראייה מהא דאמרינן [מגילה כג, א] ביום טוב מאחרין לבה כו'. וגם מדאמרינן [בבב"ב ד, א] אסור לעשות חפציו משמע חפצי שמים מותר: (יא) מותר. עיין באר היטב. וכתב בשר"ה חינוך בית יהודה [חלק א"ה סימן ב] דמשקה שכר שקורין בויע"ר ודאי אסור ע"ש. ועיין אשל אברהם [אוצר מפרשים ס"ק ג] בשם [שב] יעקב [חלק א]

באר היטב

(ט) מ"ב. ולא יתן לו שלום אע"פ שרגיל ליתן לו שלום, מ"ה [ס"ק טו]. עיין ט"ז [ס"ק כ]: (י) שמונה עשרה. ואם אין השירא ממננת לו מותר ליתן לדרך עיין סוף סימן זה, מ"ה [ס"ק י] ע"ש. ועיין ט"ז [ס"ק ג]: (יא) מותר. ללא שייך בהו גאולה [מ"ה ס"ק יא], ועם זק"ר אסור. ובמקום נריך רפואה מותר לשמות מים וזק"ר קודם שחפלה, הרדב"ה חלק א' סימן ע"ד [מלק ד סימן אלף שט]. ולפי שכן וקן ומלש שאינו יכול לעמוד על נפשו עד עת יציאת הציבור מזה הכנסת צפרט בחצות וימים טובים שלפעמים מתעכבין עד חצות, יומר טוב להמיר לו להחפלה צמטו בנחת ויקדש ויחלל מדי צפלה ואחר כך ילך לבית הכנסת ויכוין לבו עם הציבור בחפלה שחריח ויחפלה אחר כך עמהם מוספין של יום ולא שחפה הקא"י או הגיקולאט"י בלא קבלת עול מלכות שמים חפלה כי ודאי זה על נאמר [מלכ"ה ה, ט] ואומי השלכת אחר גאוף, לקט הקמח [החמלה]. וכן כתב הפרי חדש [אות ג] דקא"י יכול לשמות וצפרט בגמרים שאין הדעת מתיישב בלא קא"י, אכל קא"י עם זק"ר או כל מיני חרגימא כדי שלא לשמות הקא"י אליבא ריקנא אסור ע"ש. ומתיר"י ז"ל כתב דאפילו קם בחצות הלילה אסור למיטעם מידי עד אחר החפלה כמו שכחב בזהר [מ"ה ס"ק ד]. ושעמתי שאחד מן הגדולים המיר שמיית הקא"י דדוקא מידי דמנכ"ה דס אסור. יד אהבן [הגבי כסופין]: (יב) בשבת. ואחר חפלה מוסף אסור כיון שהגיע זמן קידוש, רש"ל [עטרת קנים ס"ק ד]: (יג) מותר. אפילו דבר דשייך בו גאולה כיון שאינו עושה משום גאולה אלא לרפואה אע"פ שאינו מולא שרי, מ"ה [ס"ק יט]: (יד) וישתה. ה' דלמר אם רצה משמע שאינו מחויב. העטם משום דעכשי זומן הלאו הכי אין מכוונים כל כך ומכל מקום אם רצה לאכול ולשתות קודם כדי שייכוין מותר, עיין מ"ה [ס"ק יז]: (טו) דהפסיק. ואם צריך להפסיק, מ"ה [ס"ק טו] ועיין בס"ק י"א דכתבתי כשם מהר"י שאפילו קם בחצות הלילה אסור לטעום עד אחר החפלה. ובנאמר היטב אשר לפני כתב ובסידור האר"י ז"ל [אחרי קד לומר נאשמוטן] כתב שמומר

ביאור הגר"א

[יב] ויש אומרים כו'. שמפני זה אמרו אסור לעשות חפציו כו', הרשב"א [שם יד, א ד"ה אמר]: [יג] וסעיף ג אסור כו'. [בבכות ה' ב' וכפירוש חוספות שם ד"ה אלא כו' וכל שכן לפירוש רש"י [ד"ה סמוך]: [יד] או כו', [שם] י"ד א' ובגירסת הרי"ף [שם ח, א] ור"ה ש' נ"ב סימן ז' ושאר פוסקים לצאת לדרך. ועיין רמזים [קיצור פסקי הרא"ש שם] פסק א' סימן ז' ופסק ב' סימן ז': [טו] וזהו וטוב דהחמיר כו'. שהרי לענין שאלת שלום ודאי בחפלה שמונה עשרה איירי כמו שכתוב שם [יד, א] מחיב כו' בפרקים כו', והוא הדין לזה דהא כהר"י מתיבניא, תרומת הדין [סימן יז]: [טז] ויש"ה אב"ד כו' וכן אוכלין כו'. דבזה לא שייך גאולה ולהכי אמר [שם י, ב] אל תקרי גריך כו' ולא קאמר כפשטיה להורות דבמקום שלא שייך גאולה מותר, ועיין ב"י [ד"ה ומ"ש בשם]: [יז] בין כו'. ואין אסור משום קודם קידוש דאפילו מים אסור כמו שכתב בסיומן רע"א [סעיף ו] כיון שלא הגיע זמן קידוש, טור בשם הרא"ש: [יח] וכן כו'. [רי"י] [מהר"י אבוב הובא בב"י ד"ה ומ"ש בשם] כנ"ל [בפ"ק ט"ו]: [יט] וסעיף ד' הצמא כו'. הרמב"ם [הלכות חפלה ה, ב] לא כתב אם רצה אלא אל יתפלל כו', וכמו שכתוב בפרק ו' דעירובין [שה, א] כל שאין דעתו ושושבת כו', ובסוף פרק ד' דברכות [ג, ב] לעולם ימור כו'. אלא דבסימן צ"ח סעיף ב' כתבו הטור ושולחן ערוך

בצמא יאמר ליתן חבירו האם - חבון י' רש"ל

Aba Sha'ul, Ben Tsiyon
ספר

אור לציון

תשובות ב'

הלכות פסוקות — אורח חיים א'
כולל תשובות, פסקי הלכות, וחקרי דינים
לפי סדר שו"ע או"ח עד הלכות שבת

אשר חברתי וערכתי בחמלת ה' עלי
הצב"י **בן ציון אבא שאול** ס"ט
ראש ישיבת "פורת יוסף" ירושלים

יר"ל ע"י
מכון "אור לציון"
פה עיה"ק ירושלים ת"ו

שנת ברך את עמך (תשנ"ג) לפ"ק

ו. שא"ה. האם מותר לנסוע מעיר לעיר קודם התפילה.

תשובה. אין לנסוע מעיר לעיר קודם תפילת שחרית, אך קודם תפילת מנחה וערבית מותר לנסוע. ואם משך הנסיעה פחות משעה וחומש, מותר לנסוע אף קודם תפילת שחרית. והנוסעים להתפלל בכותל המערבי רשאים לנסוע אף כשמשך הנסיעה הוא יותר משעה וחומש.

ז. שא"ה. האם מותר לשתות תה או קפה קודם התפילה.

תשובה. תה או קפה בלא סוכר מותר לשתות לפני התפילה, אבל עם סוכר יש להמנע מלשתות, ואם נותן בהם סכרין בלבד מותר. ואין ליתן חלב בקפה כלל. וכן אין לחזנים וכדומה לגמוע ביצה חיה קודם התפילה.

בסימן רי"ט סעיף ז', שבפחות מפרסה שהוא שיעור שעה וחומש אינו מברך, שאינו בכלל הולכי דרכים, וכעין זה דימה בב"י בסימן רי"ט ד"ה כתב הור"א, ללמוד ברכת הגומל מדין תפילת הדרך לענין שיעור פרסה, ע"ש, וראה להלן בפרק י"ד בבאורים לתשובה מ"ב, שמשערים לפי שעה וחומש, ע"ש. ואין לאסור את עצם היציאה לדרך קצרה משום עוסק בצרכיו, שכיון שלא נאסרה אלא יציאה לדרך ולא סתם נסיעה, חזינן שנסיעה אין לה חשיבות של עיסוק בצרכיו, אלא אם כן נסיעה חשובה של יציאה לדרך.

ולהתפלל ביחידות אם אין להם מנין בשעת הנץ החמה, וע"ש שהוכיח כן ממשנה בברכות. ונראה שזהו דוקא במי שרגיל בכך, וכמו שמשמע מלשון הבאה"ל, שכיון שזהיר בכך, אינו חייב לימנע מכך משום תפילה בציבור, אבל מי שאינו זהיר בכך יש לו להמתין להתפלל בציבור.

וזמן הנץ הוא מעת שניכרת תחילת זריחת השמש על העולם, ולא כשיוצאת כל עגולת השמש, וגם לא לפני שניכרת זריחת השמש, וכן כתב בבאה"ל בסימן נ"ח סעיף א' ד"ה כמו שיעור, ע"ש.

ומכל מקום נראה שהנוסעים מעיר אחרת לירושלים כדי להתפלל תפילת שחרית בכותל המערבי, מותרים לצאת לדרכם אף אם הנסיעה ארוכה יותר משעה וחומש, ואף שבמ"ב שם ס"ק כ' הביא בשם דרך החיים שאפילו אם יש ביהכ"נ במקום שהולך לשם ומתפלל שם בציבור ג"כ אסור, מ"מ הכא שאני, שכל נסיעתו היא לצורך התפילה, ולא חשיב עוסק בצרכיו קודם התפילה, משא"כ בנודן הדרך החיים עיקר נסיעתו אינה לצורך התפילה.

ו. בשו"ע בסימן פ"ט סעיף ג' כתב, אסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפילת י"ח. וכתבו הפרי מגדים שם והפרי חדש בס"ק ג' שהוא הדין קודם מנחה וערבית, וכן פסק במ"ב שם, אולם הגר"ז בשו"ע שלו שם סעיף ד' כתב דהיינו דוקא בשחרית, ולהלכה נקטינן כהגר"ז, דבדרבנן אולינן להקל. ועוד, שדברי הפרמ"ג והפר"ח תמוהים, שהרי מקור דבריהם הוא ממש"כ הכס"מ בפרק ו' מהלכות תפילה הלכה ד' בשם הרי"מנוח, והתם מיירי ביוצא לדרך ואינו מגיע למחוז חפצו, שכזה אין לחלק בין התפילות, אך כאשר עתיד להגיע למחוז חפצו, ועדיין תהא לו שהות להתפלל, והאיסור הוא רק משום שמתעסק בצרכיו לפני התפילה, וכמבואר בב"י, אין זה אלא בתפילת שחרית, אך בשאר התפילות אסורים רק דברים אחדים, כתספורת ובורסקי, וכמבואר בשו"ע סימן רל"ב סעיף ב', ע"ש.

ונראה שכל זה בנוסע ביותר משעה וחומש, אבל בפחות מכאן אין הוא נחשב יוצא לדרך, וכמו שמצינו לענין ברכת הגומל, כמבואר בשו"ע

ז. בשו"ע בסימן פ"ט סעיף ג' כתב שאין לאכול ולשתות קודם התפילה אלא מים בלבד, ומטעם שמים אינם מוינים, ולא שייך בהם גאווה, כמבואר בטור שם. וראה בזוהר הקדוש פרשת ויקהל דף רט"ו ע"ב שהאיסור הוא משום שמחזק את כח הדם, ע"ש. וכתבו בפר"ח שם ס"ק ג' ובברכ"י שם אות א' ובעוד אחרונים שאף תה וקפה בלא סוכר לא שייך בהם גאווה, ומותר לשתות לפני התפילה.

ולענין קפה ותה עם סוכר נחלקו האחרונים בזה, ודעת הפר"ח והברכ"י שם להחמיר בזה,

ה. שאלה. מי שקם משנתו קודם עלות השחר, האם מותר לו לאכול לפני התפילה.

תשובה. מי שישן שינת קבע בלילה, אין לו לאכול אחר שקם, עד שיתפלל תפילת שחרית, אף שקם לפני עלות השחר, ומכל מקום לחולה יש להתיר לאכול. וכן יש להתיר לאדם חלש לאכול קודם עלות השחר של תענית ציבור, אם קשה לו התענית בלא שיאכל בליל התענית.

ט. שאלה. האם מותר להתגלח קודם התפילה.

תשובה. אסור להתגלח משהגיע זמן תפילת שחרית, אך סמוך לזמן תפילת שחרית מותר להתגלח.

י. שאלה. האם עמוד תפילה (סטנדר) הוי חציצה בינו לקיר בתפילת שמונה עשרה.

פ"ט סעיף ד', שהרעב והצמא מותרים לאכול ולשתות אם אין בהם יכולת לכיין בלא זה.

וכן אדם חלש שרוצה לאכול בליל תענית ציבור, כדי שלא תקשה עליו התענית, יש לו לסמוך על הפשט שאין איסור כל זמן שלא הגיע זמן תפילה, ויש להתנות בליל התענית לפני השינה, שבדעתו לאכול ולשתות, כמבואר בשו"ע בסימן תקס"ד סעיף א'.

ומכל מקום נראה שחולה שקשה לו ללכת להתפלל בבית הכנסת בלא שיטעם משהו לפני שיצא, עדיף שישאר בביתו ויתפלל יחידי, כיון שאין חיוב תפילה בציבור חיוב גמור, וכמ"ש מרן בשו"ע בסימן צ' סעיף ט', ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור, הרי שאין זה אלא חיוב השתדלות, ואיסור אכילה קודם תפילה הוא איסור גמור, ולדעת הרמב"ם נראה שהוא איסור דאורייתא, שכן מנה איסור זה במנין המצוות באיסור לא תאכלו על הדם, כמבואר בספר המצוות בכלל התשיעי, ע"ש, וראה גם בבאה"ל בסימן פ"ט סעיף ד' ד"ה וכן בשם האחרונים, ע"ש.

ט. בשו"ע בסימן פ"ט סעיף ז' כתב, מותר להסתפר ולהכנס למרחץ, שלא גזרו אלא סמוך למנחה, שהוא דבר המצוי. ולכן נראה שאף שכעת הגילוח מצוי יותר, אין לנו לגזור גזירות מדעתנו, ואין איסור להתגלח קודם תפילת שחרית. ומכל מקום אין זה אלא סמוך לתפילת שחרית, דהיינו חצי שעה קודם שהגיע זמן התפילה, אולם משהגיע זמן תפילת שחרית אסור אף להתגלח, משום דהוי בכלל עשיית צרכיו, וכמ"ש באליהו רבה שם וכן הביא במ"ב שם ס"ק ל"ו, ע"ש.

ובעיקרי הד"ט בסימן א' אות ו' כתב להקל לשתות קפה עם סוכר, וכן הביא שם בשם ה"ד אהרן, וכן כתב בסידור בית עובד בהלכות תפילה אות ס"ג. ונראה שהעיקר כדברי הפרי חדש והברכ"י שלא לשתות קפה או תה עם סוכר. ויש להזהר בזה כיון שלהרמב"ם איסור אכילה קודם תפילה הוא מדאורייתא, וכמו שיתבאר בכאורים לתשובה הבאה ע"ש. ואף שבעיקרי הד"ט שם כתב שבלא סוכר הקפה מזיק, והביא דבריו בכה"ח שם אות ל"א, אין נראה כן, שהמציאות מוכיחה שאינו מזיק כלל, ואין להקל בזה.

ומכל מקום סכרין אינו מזין ואין בו משום גאווה ומותר ליחנו בתה או בקפה. וחלב ודאי שמזין, ואין ליתן אף מעט חלב בקפה, וכן ביצה חיה כיון שמזינה אין לגומעה לפני התפילה.

ח. הנה אף שלפי הפשט אין איסור לאכול בלילה קודם זמן תפילה, כמבואר בשו"ע בסימן פ"ט סעיף ג', מ"מ לפי הוזה"ק בפרשת ויקהל דף רט"ו ע"ב, אין לאכול אחר שישן שינת קבע בלילה אפילו אם לא הגיע עדיין זמן תפילה, וכן דעת האריז"ל, וראה עוד בזה בכה"ח בסימן פ"ט אות כ"ח, ע"ש, ולכן יש להזהר בזה. ומכל מקום, חולה שקשה לו להמתין עד לאחר התפילה, רשאי לסמוך על הפשט ולאכול לפני התפילה, וכן כתבו האחרונים, וראה בזה בכה"ח שם אות מ"א. וכן נהג מהרח"ו, שאכל לאחר שישן כשהיה חולה, וכמ"ש בברכ"י בסימן פ"ט ס"ק ב', ע"ש.

וכן מי שרעב וצמא הרבה, מותר לאכול ולשתות אף משהגיע זמן תפילה, כמבואר בשו"ע בסימן

בעושה"ת

זה השער לד' צדיקים יבואו בו

ספר

ויברך דוד

ח"א

על שאלות המצויות מידי יום ביזמו

בהלכות תפלה

לפי סדר השו"ע סימנים פ"ח-ק"ו

מהדורות לאנדרא

כל אלה חוברו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר באלפי

ישראל דוד הארפענעם

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"

מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת ויברך דוד ב"ח

ספר חינוך ישראל, ס' נשמת ישראל, שו"ת מקדש ישראל ח"ח

שו"ת נשמת שבת ד' חלקים, וש"ס

מ"ו שבט תשפ"א לפ"ק

ברוקלין נ.י.

שיעמיד עליו שומר לעוררו, או שיערוך סמוך אליו מורה שעות המצלצל שיעוררו לאחר שעה קט כיון שהמניעה מחמת עשיית צרכיו קודם התפלה (אם לא לצורך כוונת התפלה כנ"ל) נומביא מא' מגדולי הראשי ישיבות שמעת שמעו בצעירותו פסק דין של הגרי"ס הנ"ל, כל זמן שהיה מתעורר באשמורת הבוקר משינתו התגבר כארי ללמוד עד זמן תפילה, ואמר שמפני כך זכה למה שזכה להיות מרביץ תורה גדול, אלא שאם רק התעורר משינתו ועדיין נשאר שוכב במטתו הרי זה נחשב כהמשך שינתו, ומותר לו להמשיך לישן עד זמן תפילתו יעו"ש, וכן מביא בס' אשה"א (או"ח ח"א פי"ט אות ט') שמי שהתעורר משינתו בבוקר אחר עלוה"ש (משיכיר) מותר לו לחזור לישן קודם שיקרא קר"ש (אם יעמיד מור"ש מעורר) דנקרא עדיין אמצע השינה והמשך שינה, והוא בכלל התחילו אין מפסיקים [וצ"ע במי שנתעורר בבוקר אור (קודם שגמר שינת הלילה) ויצא לנקביו אי שוב מותר לחזור ולהניח עצמו לישן קודם שיתפלל], וצ"ע בכל זה אי מהני שיאמר מקצת ברכות ויקרא קר"ש שיוכל לחזור ולישן.

ובמש"כ שמצד חשש שמא ימשיך בשינתו י"ל דלא חיישינן בכה"ג כיון שכבר ישן כל הלילה, ובדרך הטבע ינער מעצמו, שו"ר בערוה"ש (סי' רל"ב סי"ז) שמספק"ל מהו לישן בזמן מנחה קטנה (כמו דאסור לפני תפ"ע) דאולי כיון שאין הדרך לישן הרבה ביום (שזמן שינה בלילה) מותר, וכ' שהעולם נוהגים היתר, אבל נכון שיתפלל מקודם מנחה (וצ"ע ביחידות בביתו), ואם אפשר שיעמיד שומר שיקיצנו (ובזה אי"צ לחשוש שערכך ערבא צריך) עיי"ש, וכש"כ בבוקר לאחר שכבר ישן עיקר שינת הלילה שיש צד להקל (מלבד אם נאסור בכל אופן שינה בבוקר מצד איסור עשיית חפיציו קודם שיתפלל, שזה לא שייך במנחה).

ועל מה שהעיר הגרש"ש קליין שליט"א שאולי מי שאינו יכול לכוון בחפלה אם לא יניח עצמו לישן על זמן מה שיש להתיר לו השינה כמו הצמא והרעב שאין יכולין לכוון דעתם לתפלה שמתריץ לאכול לפני תפלת שחרית כמבואר בס' פ"ט ס"ד, הוא הדין בזה, מיהו באמת צ"ע אם הצמא והרעב מותרים לאכול 'סעודה גדולה' קודם שיתפללו שחרית, או"ד גזרינן שמא ימשך בסעודה עד שיעבור זמן תפלה כמו שאסור לאכול סעודה גדולה קודם תפלת מנחה (בסי' רל"ב) וכתבנו למעלה דמי שהיה נעור כל הלילה אצלן השינה הוי כסעודה גדולה.

שו"ר בס' לקט קמח החדש שמיקל לישן לאחר שיקרא קר"ש, דלתפלה שזמנה עד חצות אין לחוש כל כך שישן עד זמן זה עיי"ב, וליחא דתפלה זמנה רק עד סוף ד' שעות (אלא שאח"כ מתפלל תפלת רשות) כלעיל מסי' כ"ו ולהלאה וביותר ברכות קר"ש שזמנם רק עד ד' שעות ולרוה"פ אח"כ הן לבטלות (כלעיל סי' ל"ג) ועד שעה ד' הוא דבר השכיח להמשיך השינה.

דיני איסור אכילה ושתייה קודם התפלה

סימן ע"ב

7 שא"ל - באיסור אכילה לפני התפלה, ושיעורו, וזמנו.

תשובה - דעת החינוך (מ' רמ"ח) דלאכול לפני תפלה הוא לאו דאורייתא, וילפינן לה מדכ' לא תאכלו על הדם, וכ"י דעת הרמב"ם בספר המצות (שורש ט', מכלל ל"ת דלא תאכלו על הדם) ונכ"כ בס' שלחה"ט (פט"ו) דהוא לאו גמור ממנין הלאוין, ואין זה אסמכתא בעלמא, ובס' מור וקציעה להיעב"ץ כ' שהוא לאו שבכללות (שאינן לוקין עליו) כיון דילפינן מזה דרשות טובא, אלא שמה"ת לא נאסר אלא לאכול

לשובע] אבל דעת תר"י אסמכתא ואינו אלא מדרבנן (ועל כן תלוי בהכרעת הקציעה דלאכול לפני התפלה (שאינן לוקין עליו) כיון דיל טובא, מ"מ עיקרו דבר תו לשובע' קודם התפלה, וי עה"פ ואותי השלכת גוך וגו שנתגאה זה

ועשו"ת מהר"י שטייף דאיסור אכילה

מצות תפלה בציבור (ועדין שלא יאכל קודם התפלה, לרפואה שהותר לו איסור עמש"כ בשמו בס' פ"ב) משו"ת בשמים ראש (סי' אפשר להם להמתין יתפלל ועב"י (הביאו נמי המג"א דאיסור זה חמירי משאר דאסמכוהו אקרא דלאו דלז מנ"ח (שם אות ה'), מיהו (ח"ה סי' ל"א) דלרוה"פ ד דאי שאינו אלא מדרבנן דאורייתא מ"מ אם כבר אנ יצא ידי"ח מה"ת ואינו דתקנת תפלת השמונ"ע אין שייך לומר דמדלא יצא בו אף מה"ת ל

ועיקר איסורו מתחיל שבדיעבד מקיימי מעלוה"ש ו

טעימה גרידא. איתא נ ה"ד) שאסור לו עד שיתפלל שחרית, ו (סוסקב"א) נאף דבעלמא לפני קיום מצוות (מנחה, מקמ"ג) מותר טעימה וכ"ז

עליט"א שאולי
ז אם לא יניח
לו השינה כמו
דעתם לתפלה
ו כמבואר בס"י
אמת צ"ע אם
זעודה גדולה
נן שמא ימשך
שאסור לאכול
(בס"י רל"ב)
הלילה אצל
לה.
קל לישן לאחר
מנה עד חצות
עיי"ב, וליתא
(אלא שאח"כ
כ"ו ולהלאה,
עד ד' שעות,
ס"י ל"ג) ועד
יך השינה.

ם התפלה

יילה לפני
רו, וזמנו.

מ"ח) דלאכול
או דאורייתא,
הם, וכ"י דעת
כלל ל"ת רלא
ז (פטר"ו) דהוא
זה אסמכתא
כ"י שהוא לאו
דילפינן מזה
ר אלא לאכול

לשובע] אבל דעת תר"י וש"פ שאינו אלא
אסמכתא ואינו אלא מדרבנן, וכ"כ בפשטות בב"י
(ועל כן תלוי בהכרעת החכמים), ובס' מור
וקציעה דלאכול לפני התפלה הוא לאו שבכללות
(שאין לוקין עליו) כיון דילפינן מקרא זה דרשות
טובא, מ"מ עיקרו דבר תורה נאסר שלא לאכול
לשובע קודם התפלה, ויש עוד טעם כדאמרו
ע"פ ואותי השלכת גוך וגו' ומשום גיאות לאחר
שנתגאה זה וכו'.

ועשו"ת מהר"י שטייף (ס"י מ"א) שמצדד
דאיסור אכילה לפני התפלה דוחית
מצות תפלה בציבור (ועדיף שיתפלל ביחיד כדי
שלא יאכל קודם התפלה, אם לא בחולה שאוכל
לרפואה שהותר לו איסור אכילה לפני התפלה
עמש"כ בשמו בס"י פ"ב), וכן יוצא בפשטות
משו"ת בשמים ראש (ס"י ע"ג) דחלושים שאי
אפשר להם להמתין יתפללו בביתם (אם אפשר),
ועבכ"י (הביאו נמי המג"א סק"ד והטור"ז סק"ד)
דאיסור זה חמירי משאר איסורי דרבנן כיון
דאסמכוהו אקרא דלאו דלא תאכלו על הדם, וע'
מנ"ח (שם אות ה'), מיהו עשו"ת מהר"ש ענגיל
(ח"ה ס"י ל"א) דלרוה"פ דתפלה בכל יום דרבנן
ודאי שאינו אלא מדרבנן, ואף את"ל דתפלה
דאורייתא מ"מ אם כבר אמר תפלה כל דהו כבר
יצא ידי"ח מה"ת ואינו אלא מדרבנן (דבכה"ג
דתקנת תפלת השמונ"ע אינו משום סייג וגדר לא
שייך לומר דמדלא יצא בתפלה כל דהו מדרבנן
אף מה"ת לא יצא).

ועיקר איסורו מתחיל מיד בעלוה"ש (כיון
שבדיעבד מקיימין מצות תפלת שחרית
מעלוה"ש ואילך). L

טעמימה גרידא. איתא ברמב"ם (פ"ו מתפלה
ה"ד) שאסור לו לאדם "שיטעום כלום"
עד שיתפלל שחרית, והובא להלכה במ"ב
(סוסקכ"א) [אף דבעלמא בנוגע איסור אכילה
לפני קיום מצוות (מנחה, תפ"ע, תק"ש, לולב,
מקמ"ג) מותר טעמימה] וכ"ה לאיסור בשו"ת השיב

משה (ס"י ה' ו') וכמו כן שתיית משקין אסורה
[וע' מנ"ח (מ' רמ"ח) שהוק' הלא כתיב לא
'תאכלו' ואכילה בכזית, ובהגהות הגר"י באב"ד
ת"י דאסור מצד חצי שיעור, וכ"כ המנ"ח בקומץ
המנחה שם, וכ' שהיינו למ"ד דהוא מה"ת מכלל
לא תאכלו על הדם, אבל למ"ד דהוא איסור דרבנן
(ושכן ע"כ ס"ל כל הראשונים הסוברים דתפלה
דרבנן) י"ל דרק אכילה שיש בו כזית אסור כלשון
הגמ'].

מיהו בשו"ת שאילת יעב"ץ (ס"י מ') כ' דמדויג
מותר טעמימה, ואינו אלא מדת חסידות,
ועשו"ת מהרש"ם (ח"א ס"י א' ד"ה ובעיקר), וכ"כ
דעת הגר"ח"ק שליט"א המובא בקובץ עץ חיים (ג'
ט"ז ע' שע"ד) שהשיב לבכור שהגיע לביהכ"נ
לסיום בער"פ אבל הוא לא התפלל עדיין שחרית
(ולא יהיה סיום אח"כ) שישמע הסיום ויטעום
משהו אף שעומד קודם התפלה (אם אמר ברכות)
[ולא ידעתי למה לא יצניע דבר קטן ויאכלנו
לאחר התפלה, ואולי שס"ל דאינו מבטל התענית
רק כשאוכל אצל סעודת הסיום בהדי בעל
הסעודה, וצ"ע].

והנה בעלמא עד כביצה (ועוד) הוא עדיין
שיעור טעמימה, ולהמתירים י"ל דמותר עד
כביצה, אבל להאוסרים אף בפחות מכזית אסור
וכמש"כ הרמב"ם שאסור שיטעום "כלום" עד
שיתפלל שחרית (ועוד כמו חצי שיעור דעלמא)
וכ"מ מתשו' מהר"ש ענגיל (ח"ה ס"י ל"א), אבל
מצאתי בס' מקור חיים לבעל חו"י ז"ל דפחות
מכזית מותר לאכול, דאין אכילה פחות מכזית,
וגם אין בו משום גאוה עיי"ב (פ"י דאיסורו נלמד
מקרא דכתיב לא 'תאכלו' על הדם וכו' ובכג"ד
לא אמינן ח"ש אסור מה"ת) פ"י דבזה לא אמרינן
אחשביה, או סברת חזי לאיצטרופי [וצ"ע לאכול
כמה פעמים פחות פחות מכזית בהפסקות], וכן
נוטה בשו"ת קרן לדוד (ס"י כ"א) לדעת השו"ע
דטעמימה בפחות מכזית מותר, וכ"כ בס' תורת
חיים (סק"י).

מיהו כמדומה שהמנהג להחמיר אף בפחות
מכזית, וע"ע בקובץ זרע יעקב (גליון כ'
ע' רפ"ח), ובס' אור נעלם (קו' אור לו בציון סי'
כ"ו). L

לעצום קענדי (ממתק) קודם התפלה, ויל"ע
מהו לאכול קענדי קודם התפלה, שאינו
אלא טעימה בעלמא, והנה המ"ב בסי' צ'
(סקמ"ה) מביא ממג"א ועוד שמותר ללעוס
לאקארי"ץ לפני תפלת שחרית שאינו מכניסו
לגופו עיי"ש אף שבו לע ליחות המתיקות, וא"כ
מה שנא קענדי, אלא שאולי בקענדי שייך יותר
משום גאווה (אף בפחות מכזית) [ובעיקר הדבר
עשו"ת אבני צדק (סי' ק"ט) לאחר שכ' דגם
טעימת שתיה אסור, כ' שאבל מותר לטעום
בלשונו כשאינו נכנס לתוך הגוף].

"סמוך" לשחרית. ולאכול יותר מכביצה פת
אסור כבר מן "חצי שעה" סמוך
לעלוה"ש, כמבואר במ"ב (סי' פ"ט סקכ"ז) משם
דרך החיים ורע"א [אף שאר הדברים האסורים
לפני התפלה מותר עד עלוה"ש ממש] וכ"ה
בשו"ע הרב (סי' ע' ס"ה, ואז חשיב התחיל
באיסור) וכ"כ בשו"ת כנף רננה (או"ח סי' א')
ובשו"ת האלף לך שלמה (סי' מ"ו) ובס' אלף
המטה (שעל המט"א, סי' תקפ"א-צג) ובסידור
היעב"ץ (ע' מ"ה), דלא כדמשמע מהרמב"ם דרק
במנחה אסור חצי שעה מלפניו משום שאינו ניכר
בין החצי לגוף הזמן, משא"כ שחרית וערבית
דבין יממא ללילא לא טעי אינשי [אבל טעימה
גרידא מותר עכ"פ עד זמן עלוה"ש, ובתהל"ד (סי'
ע') מצדד דלא כדה"ח, אלא אף טעימה (כביצה
פת) אסור בתוך חצי שעה סמוך לעלוה"ש, כמו
שאסור טעימה אחר עלוה"ש, וכן בס' שלחן
הטהור כ' שמן חצי שעה לפני עלוה"ש אסור אף
טעימה, ובשו"ע הרב (סי' ע' ס"ה) סתם שאסור
להתחיל לאכול (ואכילה היינו פת עמג"א ה'
מגילה) תוך חצי שעה לעלוה"ש (ומשמע שהוא

מצד קר"ש) ולא ביאר אם היינו כשדעתו לאכול
פת יותר מכביצה, ומסתבר דמי שאיחר לקום
לקראת יום התענית שיש להקל שיאכל עד כביצה
פת סמוך לעלוה"ש, ועשו"ת בצל החכמה (ח"ג
סי' נ"ב), ומה שכתב בשו"ת אדני פז (סי' ל"ב)
דשתי שעות קודם אור היום אסור לאכול ולשתות
(משום גאווה) אינו מוסכם להלכה [וכן העידו לפני
שמרן זי"ע התיר 'טעימה' בתוך חצי שעה
לעלוה"ש]. L

אכול יותר מכביצה פת הבא בכיסנין
(מזונות) בתוך חצי שעה לעלוה"ש.
בנוגע לאכול פהב"כ יותר מכביצה במ"ב (סי'
רל"ב סקל"ד) מביא מהדה"ח דתבשיל העשוי
מחמשת מיני דגן אם לא קבע עליהן מותר אף
יותר מכביצה, ואילו בסי' רפ"ו ציין המ"ב (סק"ח
ושעה"צ שם סק"ז) לסי' תרל"ט דשם מובא דעת
הפוסקים דאסור לאכול יותר מכביצה של פהב"כ
חוץ לסוכה (וכשאוכל מברך עלה לישב בסוכה)
ועמש"כ מזה בשו"ת מקדש ישראל על ה' הימים
הנוראים סי' קל"ג בנוגע לאכול יותר מכביצה פת
לפני תק"ש, ובשו"ת נשמת שבת ח"ב סי' שס"ב
שס"ג בנוגע לאכול כביצה פהב"כ קודם תפלת
מוסף, והמנהג להקל שלקראת יום התענית בני"א
קמים סמוך ונראה לזמן עלוה"ש ואוכלים פהב"כ
(אפילו יותר מכשיעור כביצה ועוד). L

זמן עלות השחר לאיסור אכילה (קודם התפלה)

לעיל בסי' י"ג הארכנו שיש שיטות שונות בזמן
(חשבון) 'עלות השחר' וכתבנו שבמידת
דאורייתא (כגון קר"ש של ערבית, או של שחרית
להמחשבים שעות היום מעלוה"ש ועד צאה"כ)
יש להחמיר, ובמידת דרבנן יש להקל, ויל"ע מהו
לגבי איסור אכילה בבוקר לפני התפלה (אם זה
חשיב דאורייתא שהרי אסמכוהו אקרא, או אינו
אלא דרבנן כפשטות משמעות הפוסקים).

וי"ע: במי שהתחיל
בוקר ובינתו
לשיטות המקדימין מה
של שיטות המאחרים
ס"ה) מובא מקודם ס'
קודם עלוה"ש שצד
עלוה"ש, ואח"כ מביא
יודע שבכל כגון ד'
שנשית סתמא, וכ"כ
האחרונים (ב"ח וטו'
הראשונה, וכ"ה בני
השו"ע), מ"מ עכ"פ
לסמוך על שיטת הי'
הפוסקים דבכל מקום
(החולקת) הוא משו
יכולין לסמוך על ע'
מקו"ח הסכים עם ה'
בהתחיל בהיתרן ועו'
שהיינו מה שכ' בס' ע'
וסו"ע סעודת מצוה (ו'
או סעודת סיום) ועלו'
כל פני המזרח, בכ"כ
היטב, צריכין להפס'
לעלוה"ש הוא כשאו'
בפאת המזרח [ומטו'
חיים זי"ע בקידוש ו'
אור, ענה ואמר הד"ו'
זמן עלוה"ש של הרה'
קוד

והק"ם נדפס ספר ד'
משם הג"ר
דאורייתא (כגון מצה
להמתאחר) יש לו
המעלות) אבל במידי
יש להקל לחשוב זמ'
לאכול עד כמה מי'
נצה"ח עכ"ד נהנה

ויברך במי שהתחיל לאכול סעודת הערב לפנות בוקר ובינתיים הגיע זמן עלוה"ש לשיטות המקדימין מהו שימשיך סעודתו עד לזמן של שיטות המאחרים; דהנה בשו"ע (סי' פ"ט ס"ה) מובא מקודם סתמא שמי שהתחיל לאכול קודם עלוה"ש שצריך להפסיק כשמגיע זמן עלוה"ש, ואח"כ מביא משם י"א שא"צ להפסיק, וידוע שבכל כגון דא נקטינן לעיקר כהדיעה שנושית סתמא, וכ"כ המ"ב (סקכ"ט) משם האחרונים (ב"ח וט"ו וא"ר) שהעיקר כסברא הראשונה, וכ"ה בשו"ע הרב (ס"ו, ושכ"ד השו"ע), מ"מ עכ"פ בנידון שאלתינו יכולין לסמוך על שיטת הי"א שבשו"ע [וכמובא בכללי הפוסקים דבכל מקום שהמחבר מביא נמי מ"א (החולקת) הוא משום דבשעה"ד ועת הצורך יכולין לסמוך על שיטה המקלת, ועוד דבס' מקו"ח הסכים עם הי"א להקל שא"צ להפסיק בהתחיל בהיתר] ועוד משם ספק ספיקא, ואולי שהיינו מה שכי' בס' שלחן הטהור (פטר"ו) דהיושב וסועד סעודת מצוה (כשבע ברכות, סעודת מל"מ, או סעודת סיום) ועלה עמוד השחר היינו שהאיר כל פני המזרח, בכל הצדדים וניכר אור היום היטב, צריכין להפסיק וכו', אף שלהלכה קיי"ל דעלוה"ש הוא כשאור הראשון מתחיל להתנוצף בפאת המזרח [ומטו שפעם נתאחר מרן בעל דברי חיים ז"ע בקידוש וסעודת ליל יו"ט עד בוקר אור, ענה ואמר הד"ח ז"ל שבשעה"ד נסמוך על זמן עלוה"ש של הרה"ק מבעלזא שהוא 72 מינוט קודם נצה"ח].

הלוחות זמן עלוה"ש 90 מינוט קודם נצה"ח (לחשבון 22.5 מינוט למיל) וגם מחשבין לפי המעלות, אבל באמת הרבה מפקפקים כיון דמשמעות דוה"פ דנקטינן דשיעור הילוך מיל הוא 18 מינוט, ממילא דד' מיל הוא 72 מינוט קודם נצה"ח, ובס' ישראל והזמנים כתבנו בזה. עד כתבנו לדון שם מהו לבן א"י הנמצא בחו"ל בפרוס התענית (שמתחיל בעלוה"ש) אם כלפי התענית יכול לסמוך על הלוחות שבחו"ל שמחשבים 72 מינוט לעלוה"ש, או צריך להחמיר כמנהג מקום שיצא משם (מנהג א"י) שמחשבים עלוה"ש 90 מינוט קודם נצה"ח ע"פ חשבון המעלות].

7 התרעה כנגד האוכלים לפני התפלה (ומאחרים להתפלל)

ומדי דברי בו ראיתי לפרסם שמה שיש איזה אנשים אשר מקלם יגיד להם האומרים "שחסידים" אוכלים לפני התפלה, הוא שקר והוצאת לעז (ויסכר פי דוברי שקר) לא מיניה ולא מקצתיה, שחט ושלום (לסתם יהודי וכש"כ להמכונה 'חסיד' שמתחסד עם קונו) לעבור בשאט נפש על איסור מפורשת שבגמרא ובשו"ע (וככל הנ"ל), ואם המצא תמצא שהקילו להתיר לאכול לפני התפלה היינו 'להצמא והרעב' שאין בידם לכוין בתפלתם בלאו הכי, שבכה"ג מדינא מותרים (אבל רשאים להחמיר) לאכול ולשתות (שהם בכלל החולים) כמבואר בשו"ע סעיף ד', או לחלושי המזג ביותר (ואף בזה הסכימו כמה פוסקים דבזה"ז שממילא אין מכוונים בתפלה שא"צ) [והרי בזה"ק (פ' ויקהל דף רטו:)] קורא למי שאוכל קודם התפלה "מנחש ומעונן" (וכנותן כח לגחש הקדמוני, וכמאן דפלח לאלהים אחרים וכו'), ולהמקובלים כבר מחצות לילה אסור לאכול (ע' להלן בס"י ע"ג) והרי להחסידים ד' הוזה"ק וד' האריו"ל והמקובלים נר לרגלם. ובס' מעשי חושב (בעלזא, ע' תצ"א) מביא ששאלו את

והלום נדפס ספר הליכות חנוך (אות ק"ל) מביא משם הג"ר חנוך דוב פדווא ז"ל דבמידת דאורייתא (כגון מצה בליל פסח וקר"ש של ערבית להמתאחר) יש להקדים זמן עלוה"ש (כפי המעלות) אבל במידי דרבנן (כגון תעניתים דרבנן) יש להקל לחשוב זמן עלוה"ש המאוחרת, ומותר לאכול עד כמה מינוטין לפני ע"ב מינוט לפני נצה"ח עכ"ד [והנה בא"י בדרך כלל מקובל בכל

הגה"ק מהר"א ז"ל למה אינו אוכל לפני התפלה, הלא בבעלזא הקילו על אכילה לפני התפלה, אמר "חס ושלום" לא הקילו (בבעלזא) אם היה שאלה היו שואלים, ושהאוכל קודם התפלה (בלא שאלת והיתר חכם) 'הרי הוא כאוכל מאכל שיש עליו שאלה' (טריפות, ואינו שואל, ואוכל), וע' בס' דברי תורה (א"יח) שאין להקל לחלושי לב גרידא, זולת לחולה ומסוכן קצת.

ובאיסור אכילה אין נפק"מ אם אוכלים 'פת' או אוכלים רק מיני 'מזונות' (דלא כחכ"א שיש להקל יותר במיני מזונות כדי שיהיה לו כח להתפלל, ישתקע הדבר!). [ומה שיש איזה שמועה מחסידי חב"ד שמקילים לטעום מזונות קודם התפלה, אנכי הרואה שאדמו"ר הרשב"י ז"ל בקונטרס עץ חיים (ע' 51) מיקל בשתיית טיי גרידא, ואולי שנשתרכב אח"כ בין חסידי חב"ד באותן שהתפללו במוחזין גדולים שעות על גבי שעות, שהיו נחלשים בינתיים אם לא היו טועמים קצת מקודם (ע' קובץ נוד התורה חכ"ט ע' ש"מ), וכיו"ב שמעתי באמת בא' מרבני חב"ד שהתרעם ע"ז, שמלפנים עסקו בחסידות כמה שעות לפני התפלה על כן לתועלת כוונת התפלה הקילו בזה, משא"כ בזמנינו שמתפללים כרגיל בשאר בתי מדרשות [ומה שמענה בפיהם שכן הורה הרשב"י (או הצ"צ) לאשתו שהקדימה לקום כדי שתוכל להתפלל... ושמעתי עובדא שהצ"צ ז"ל התיר...].

ורע המעשה הנעשה לאחרונה באיזה בתי מלון שמכינים מידי דמיון מזונות ואיזה משקאות לאכול ולשתות קודם התפלה, והם מכשילים את הרבים, והרואה מן המוכן סובר שהותרה הרצועה בזמנינו

ואותן המאחרים להתפלל, ושוב אוכלים לפני התפלה במענה שכבר הם בכלל 'הצמא והרעב', עליהם נאמר מאה"פ (ירמ' ב"ג) "כי שתים רעות עשו עמי" אותי עזבו מקור מים חיים (מלהתפלל בזמן) לחצוב להם בארות בארות

נשברים וגו' (לאכול ולשתות קודם התפלה) ובעוה"ר יש מאלו שעוד בו שלישיה שעבירה גוררת עבירה גם להתעסק במסחרם קודם שיתפללו [ועליהם נאמר (עמוס ב"ו) על שלשה פשעי ישראל על מכרם בכסף צדיק וגו' צדיקן של עולם].

וע' בקובץ אור ישראל (גליון ל"א ע' צ"ג) מאמר ארוך באיסור אכילה ושתיה לפני תפלת שחרית (ומהו לרפואה).

סימן ע"ג

שאלה - מהו לאכול אחר הצות לילה, לאחר שקם משינתו, בעודו קודם עלוה"ש.

תשובה - להמקובלים אסור. אלא שיי"א דוקא דרך רעבתנות, אבל לשם שמים מותר [והרבה מחמירים], ויש מקילים לאחר שאמר תיקון הצות (או שאר תפלה על חורבן ביהמ"ק). לפמ"ש"כ בסימנים הקודמים, אף דמילא כבר מבואר בכתבי האריז"ל וכ"י מהזוה"ק שאין לאכול (לפני תפלת שחרית) מחצות הלילה ואילך (הובא במג"א סי' פ"ט סק"ד, ועפמ"ג דהיינו לאחר שקם משינתו, משא"כ אם היה ער כל הלילה) וע' בקיצשו"ע (ח"ג, שנכון להחמיר), ומשמעות הדברים דהיינו אף רק שיעור 'טעימה' גרידא, מ"מ היינו דוקא למי שישן בתחילת הלילה, אבל לא בניעור כל הלילה, ועוד דעדיין נפק"מ לענין שתיה לפמ"ש"כ בפמ"ג (א"א סק"ד) ובבאה"ט (סקט"ו) דאף לזוה"ק היינו דוקא אכילה אבל שתיה מותר, וכ"כ באלף המגן (הג"ל סקצ"ב), ויש שכתבו שכ"ה להרמ"ז והפר"ח המובא בס' ע"ב. [מיהו בס' מעשה רב החדש מביא מסידור לבעמח"ס הפרדס

שאסור אף לשתות קאוור בס' הדרת קודש (ניזנוב, לשתות קאווע עם חלב ובשלחן הטהור מתיר שותין אותו לרפוא

ועוד שמבואר בשו"ח ובשו"ת השיב מי אינו אסור אלא באוכל להחזיק לבו שיהא יכו שיוכל להתחזק במשך עיי"ב, וכן בקיצשו"ע להחמיר כהזוה"ק כי דמ לאכול לחזק גופו לתו כיום תענית באשמורו עלוה"ש כדי שלא יחלש ג"כ לא השיב דרך ר' הוה"ק, לא מיבעיא אם במשך היום, אלא אף אלא שחושש שלא יחל אוכל דרך רעבתנות ושר התשובה (להתניא פ"ג) לאכול לפני עלוה"ש, תקפ"א) מתריע ע"ז דלד ברכות שמים (קאשוי) התענית לא יאכל בהש שישן) אם אין התעניה בסידור לב השמים שו מה שהארכנו בזה בי הלכות הימים

ועוד שבשו"ת כנף ר' התפלל איזה ח כגון שאמר תיקון חצו שיאיר היום, וכ"כ בז איזה תפלה ופסוק רא (בוטשאטש, נ

ובכ"ל בס' אמרי פנו זי"ע, שער ג